

MÉRJELÉN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor: 20.—

Félévre 10.—

Negyedévre 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,
VIII., Rökk Szilárd-utca 18. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

—⊙ Budapest, márczius hó 8. ⊙—

Krónika.

Bécs.

— márcz. 6.

»Az ember csak Ausztriában szerez magának fogalmat az állam gazdagságáról és hatalmáról...« Ezt mondotta Barabás Béla a képviselőház folyosóján s ehhez fűzte a konkluziót, hogy hatvanhét és negyvennyolcz meddő ellentétek, mikkel nem érdemes foglalkozni, az igazi nemzeti politiká gazdasági alapon érlelhet gazdaságilag erős és hatalmas Magyarországot.

Eszemágában sincs ezt a folyosói nyilatkozatot politikai jelentőséggé felfujni vagy egy kerekedő mozgalom megindításának tekinteni. Egyéni impresszióknak egyéni kifejezéséről van szó, melynek egészséges volta mellett a naivitása sem ismerhető félre. Barabás Béla, Ausztriában járva, úgy beszélt egy állam gazdagságáról és hatalmáról, mint az alföldi fiu a hegyek magasságáról, mikor a Svábhegygyel ismerkedik meg. Hát van fogalma Barabásnak egy állam gazdagságáról és hatalmáról, ha Bécsbe jár? Mi ez a Bécs, mi ez az Ausztria egy Német-, Francia- vagy Angolország gazdagságához és hatalmához képest! Vagy hogy ennyire ne, menjek: mi az, amit Barabás Ausztriából látott ahhoz képest, amit nem látott Ausztriából? A cseh, a morva és sziléziai ipar-empóriumok láttára elszédülne az a becsületes alföldi agyvelő, mely eddig szentül meg volt győződve róla, hogy Ausztria csak abból él, amit rólunk lenyuz, s most megütődve látja, hogy az az egy szegény magyar bőr az osztrák gazdagságon úgy fityeg, mint a kostög az ezüstpitykés guba és nadrág mellett. Hogy az osztrákok dolgoznak, termelnek és szereznek, onnan való a gazdagságuk; következésképp a magyar boldogság sem állhat abból, hogy nem engedi magát Ausztriától nyuzni, hanem abból, hogy maga is dolgozzon, szerezzen és gazdagodjék.

Mondom, nem tulajdonítok Barabás mondásának semmi aktuális jelentőséget, de jelenségnek érdekes az a nagy forradalom, melyet egy puszta és felületes kirándulás Bécsbe a legmagyarabb elmében előidéz. S hozzátehetem: éppen a legmagyarabb elmében, mert a kevésbé meggyőződéses lelkek nem olyan szenzibilisek s nem annyira tájékozatlanok, hogy az ilyen háromszáz kilométeres kirándulás ennyire új világot mutathatna nekik. Akármilyen különösnek tessék is Barabásnak: nem ő az első magyar, aki Bécsig jutott

s amit ő ezuttal felfedezett, arra már nagyon sok Kolumbusz Kristóf jutott rá. Sőt ugyanarra a megismerésre jutott, de mivel már régen történt s ismételtén történt, ezek a felfedezők belső forradalom és riktó szakítás nélkül a multbeli gondolkodással szűrték le maguknak politikájuk számára ezt a tanulságot s éltek és politizáltak szerinte. Persze, Barabás, a Bécsset nem ismerő Barabás ebben csak osztrák politikát láthatott, most azonban már tudhatja, hogy ezeket az osztrák politizálókat csak az különböztette meg az ő negyvennyolczas politikájától, hogy azok már jártak Bécsben, ő pedig még nem.

Mit tudott Barabás a dualizmus megokolására eddig? Azt, hogy Ausztria politikai törekvése: bekebelezni Magyarországot, amihez joga sincs, mert Magyarország önálló nemzeti királyság és szabad akaratból emelte trónra a Habsburgokat. Hogy Ausztria gazdaságilag gyarmatosítani akarja Magyarországot, holott Magyarország gazdaságilag független állam, melynek a politikai közösség mellett megmaradt politikailag a gazdasági önálló berendezkedés joga. Tudja azt, hogy a király nem nagyobb ur a császárnál, akinek épp oly mértékben kötelessége magyarnak lenni, mint osztráknak. S mégis inkább osztrák, vagy egészben osztrák. S mit tudott Ausztria gazdagságáról? Hogy rabságban tartja Magyarországot, azaz: vámmentesen kereskedik nálunk, azonfelül a hadsereg minden költségét zsebrerakja, a civillistát is ott költik el s a fejlődési bőkezűség nekik csinál muzeumokat, őket tömi kincsekkel.

Valljuk be őszintén: ezzel az információval a magyar politikus nem lehet csak függetlenségi és gravamenális. Meg kell szüntetni Ausztria prepotenciáját, melyhez nincs joga, meg kell szüntetni a hadsereg egyoldalúságát, mert jogba ütközik, meg kell szüntetni a dinasztia Ausztria-hizlalását, mert törvénybe ütközik. Ausztria hatalmából éppen csak a mi jogunkat ismerik, mely e hatalom ellen tiltakozik. Az egész politika papiroson elintézhető, mert csak törvény kell mind e hiányok reparálásához. Törvény a vámterület, törvény a hadsereg kettéválasztásához, törvény a magyar udvartartáshoz, törvény mindenről. Törvénycsináló politika pedig Magyarországon csak egy képzelhető: a függetlenségi politika.

S most felkerül ez a magyar Bécsbe. Azzal az osztrák-gyűlölettel, melyet a szituációnak illetően ismerete bőven megokol. Minden emberben keresi azt a zsebrákot, aki bennünket kifoszt, s azt a rőfögő sertést,

akit a császári kegy táplál. S mit talál? Lótó-futó, izzadó, törekvő, dolgozó, gondokkal küzködő és tervek végrehajtásában makacskodó művelt tömeget, amelyen éppenséggel nincs nyoma a zsebráknak és a tunya hizónak s absolute nem venni rajta észre, mintha mi szegény magyarok dolgoznánk helyette. Sőt ellenkezőleg: a jó Barabás úgy veszi észre, hogy ott vannak az izzadók s minálunk folynék az uri tétlenség. Hát egyéb is kell, mint jó törvény? S egyébből élnek és hatalmasodnak a népek, mint más népek rossz törvényeiből?

S kívül: nekünk magunkszerezte, ezeréves alkotmányunk van, az osztrák pedig csak a mi kegyelmünkéből kapott egy császárit. S ők erősek és gazdagok, mi pedig erőtlenek és szegények vagyunk. Tehát nem az alkotmányon van a hangsúly s nem a törvény-csinálás csinál államot. Mit változtat az irányon egy újabb törvény egy újabb alkotmánybiztositékról? Mit az, hogy a zászló- és jelvénykérdésben koncessziókhöz ragaszkodunk? Kezdi megismerni az alföldi Barabás, hogy nem a törvény teremt állapotot, hanem az állapot szab törvényt. S nekünk előbb olyan gazdagnak és hatalmasnak kell lennünk, mint Ausztria, aztán mutathatunk csak kifelé, jelvényekben és intézményekben akkora paritást, amennyi törvény szerint már ma is megillet.

Nem új dolog ez, hirdetik ezt már a legokosabb emberek is, foganat nélkül. De új ez a megismerés, ez a mondhatni lombikban való beigazolása a hirdett, de kézzelfoghatólag nem demonstrált tételnek. Barabás, nem a jelentéktelenek, nem a tehetség és érettség nélkül való függetlenségek közül, felkerül Bécsbe és Bécs mondott neki olyan politikai vezércikket, melyet sohasem felejt el többé. Bécs, a maga közvetlen közelségével s a népe nagy sokaságának megérthetetlen távolságával hatott a függetlenségi lelkületre s megváltoztatta azt. Nem döntött le bálványokat, csak széttépett egy illuziót, mintha a modern államok erejéhez másképp is lehetne jutni, mint a modern élet gazdasági és kulturális eszközeivel és munkáival. Amit Barabás megismert egyénileg, annak az aranyigazsága szab utat a mi mostani politikánkknak, ez teszi, hogy a függetlenségi politika átmeneteket keres, ami azt jelenti, hogy előbb akarja az országot gazdaságilag felszerelni s a már kész hatalomnak engedni a függetlenségi politika dekorumát, holott eddigelé ettől a pusztá dekorumtól várták az erőt és gazdagságot. Barabás nem az a fecske, mely tavaszt csinál, de itt a tavasz és ime megérkezett az első fecske is.

—x.

Kevés ember tud öreg lenni.

*

Az jár legjobban, aki leghamarább kiábrándul a szerelemből.

*

Első szerelmeikben a nők a szeretőt szeretik; a többiben magát a szerelmet.

Uj ének.

Nem vágyódom én márványpalotába,
Hol ingyenélők vidám serge ül,
Az én tanyám a sik mezők világa,
Hol fárad a kar, s a mell zihál, feszül;
Hol a homlokok gyöngyöt permeteznek,
S e gyöngy oly búsan, szomorun ragyog,
Szárnyat e jajból fonok énekemnek,
Én a koldúsok dalosa vagyok ...

Koldus vagyok. Vad havasok szülötte,
Hol a zord sziklák üstöke kopár,
A Pusztulás angyala leng fölötte,
S virágja ványadt, hófehér gyopár.
Nagyon sokan ott vándorutrá kelnek,
Mi jó, — félfalták büszke karvalyok —
Érzitek-e soháját bús népemnek,
Én a kivertek dalosa vagyok ...

A Hargitára gyászos felhők szállnak,
E felhőtábor egy nagy hadsereg,
Hajnalán a vak, örök éjszakának,
Valamikor e föld még megreteg.
Mikor az ember ember lesz egészen,
Mikor kikelnek a szent lángmagok,
S meggyúl, mi rothadt, az ős televényben —
Én az álmodók dalosa vagyok ...

Oh várlak, vágylak, idők érkezése,
Bilincstördelő, nagy, szent virradat,
Mikor a Hazugságnak örökre vége,
S a húzójárom szerteszétszakad,
Mikor nem perzsel több könyecsepp a földön,
S lezuhannak istenek, csillagok,
S a föld nem lesz egy feljajgató börtön —
Én a lázadók dalosa vagyok ...

Kiss Menyhért.

Álmatlanság.

Irtá: KRÚDY GYULA.

Valahol az afrikai partok körül járt a hajó, amikor egy éjjelen Kovács János, a magyar hajóosztisztünk elmesélte nekem azt a történetet, amelyet alább leírok.

Szemrevaló fiatalember volt Kovács János, csak az arcának volt valami különös színe, amely megijesztette azt, aki először látta. Olyan sápadt, szomorú arczot még sohasem láttam az életben. Nem volt az beteges sápadtság, sem természetes fehérség: valami a kettő között, ami éppen azért volt ijesztő, mert az ember nem tudta kitalálni, hogy honnan ered a hajóosztiszt arcának szokatlan sápadtsága. Kovács János minden ismerősének megmondta maga:

— Azért vagyok olyan megijesztő, mert már husz esztendeje nem aludtam.

Az emberek csóválták a fejüket; hitték is meg nem is a hajóosztiszt szavait. Hogy nem lehet husz esztendeig aludni? Hisz az lehetetlenség! Annyi bizonyos, hogy két hét alatt, amíg a hajón voltam, Kovács Jánost egyetlen egyszer sem láttam aludni. Ott járt-kelt min-

dig a fedélzeten, az emberek közelében. Néha elnyult egy szalmaszéken, de a szemét akkor sem hunyta be. Nézett mereven a tenger végtelenségébe.

Már máskor is beszélgettünk éjjelente, amikor magam sem tudtam aludni. Kovács az ilyen álmatlan éjszakákon szinte szeretni látszott engem, amint már egy kéthetes ismerőst szeretni lehet. S karomba kapaszkodott, szivart adott és mindenképpen azon mesterkedett, hogy el ne álmosodjam.

— Nagy dolog az, ha nem kell egyedül virrasztani! — mondta. — Azt hiszem, hajós is azért lettem, mert itt sohasem vagyok egyedül. A gőzös utasai között mindig akad egy-két műkedvelő virrasztó, aki kíváncsi a tengerre éjjel. De hát az ilyen virrasztás sem sokat ér. Az igazi virrasztás az, mikor az ember félelemmel gondol a lefekvésre, az álmatlanságra, a magányra. Amikor hivatásszerűleg nem hunyja be a szemét, mert már így született.

— Gyerekkorában sem tudott aludni? — kérdeztem Kovácsot.

— Tudtam. Körülbelül tizenöt esztendőskoromig mindig annyit aludtam, amennyit a korombeli fiúk.

Egyszerre azonban vége lett az aluvásnak. Egyszer, mindörökre.

Csodálkozva néztem rá és ő mosolygott, amennyire a hajólámpa fényénél láthattam. Nagyon hallgatott és a sötét tengerbe nézett. Nyugat felé, mintha a végtelenből kelne érdeklődés hajónk iránt, félig kibukkanit a hold a tengerből és félszemmel minket látszott figyelni. Kovács jókedvűen intett kezével az éji vendég felé és felkiáltott:

— Jöjj, öreg cimborám, régi kedves pajtásom! A helyemen találsz, mint mindig.

A hullámok ragyogni kezdtek és a kis csillagok, amelyek eddig egyedül uralták a nagy vizeket, elhalványodtak a tengerben. Csak egy, egyetlen ragyogott nagyon mélyen, ahol a korallok laknak.

— Tehát — kezdtem és Kovács vállára nyugtattam a kezem. — Tizenöt esztendőskor óta nem tud aludni? Valami betegsége volt talán, amiről maga sem tud.

A hajóstitzt vállat vont.

— Nem voltam én még beteg sem soha. Csak úgy jött magától az egész... Azaz hogy valami mégis történt. Ha nem álmos, elmondom az én álmatlanságomnak a történetét. A mi hajónkon sok mindenféle emberrel ösmerkedik meg az ember. A gazdag angolok, utazó amerikaiak szeretik a gőzösünket. Sok álmatlanságban szenvedő emberrel megismerkedtem már. Persze mindegyiktől igyekeztem megtudni bajának történetét. Mert engem a világon nem érdekel más, mint az álmatlanság. Egy angol ur azért nem mert elaludni, mert az volt a rögeszméje, hogy sohasem ébred fel többé. Holleday, a new-yorki zsák- király a szörnyűségek től fél, amelyekkel álmodni szokott. Egy német hölgy meg csupán azért nem hunyta álomra szemét, mert alvása ideje alatt nem foglalkozhatott megholt vőlegénye gondolatával. De hát ezek mind olyan dolgok, amelyeket ideig-óráig el lehet felejteni, ki lehet a bajból gyógyulni. Az én esetem egész más. Ha nem álmos, elmondom. De kérem, el ne aludjon aztán.

Ott kezdem, hogy a szüleim jómódu alföldi gazdemberek voltak, akik mindenáron urat akartak belőlem nevelni. Valaki azt tanácsolta nekik, hogy az uri neveléshez elkerülhetetlenül szükséges a német nyelv megtanulása, ezt pedig leggyorsabban úgy lehet elérni, ha valamely szepességi városba küldenek iskolába. Így kerültem én abba a kis, középkoriasan régi szepesi városkába, amelynek gimnáziumába atyám növendéknek beiratott.

A legtöbb szepességi város egyforma: régimódi emberek, régies szokások a városkák sajátosságága. Az a kis város, ahol én tanuló éveimet töltöttem, talán valamennyinél régebb volt. A legfiatalabb ház is legalább ötszáz esztendőskor volt.

Az apám kosztba adott Andreásékhoz, aztán magamra hagyott a bástyák, sötét tornyok és vasrácsos ablakok között.

Andreás ur nagyszakállu fehér ember volt, valamikor jegyző a városkában, de az én időmben már csupán a gyertyaöntésnek élt. Reggeltől estig gyertyát öntött, mert a nagy házban szükség volt a világitásra. Emeletes, bolthajtásos, rengeteg épület volt az Andreás ur háza. Azaz hogy a ház nem is az övé volt, hanem a városkéé. Még jegyző korában olcsón bérbe vette a várostól az óriási épületet, amelyben egykor lengyel vajdák laktak százfőnyi cselédségükkel. A butorok és kályhák is abból az időből maradtak itt. Az ágy, amelyben aludtam, éppen Szaniszló királyé volt, s mint később megtudtam, az ágyban főbeverték.

Egészséges, életvidám gyerek voltam; nem igen törődtem mindaddig a félhomályos folyosókkal, lezárt ajtókkal és poros szekrényekkel, amíg a figyelmemet valaki fel nem hívta azok titokzatosságára. Ez a valaki Andreás ur legfiatalabb leánya volt, Lizi kisasszony.

Lizi kisasszony olyanforma koru leányzó volt, mint én s így természetesen kétszer annyi esze volt. A fiugyerek egy bizonyos korban rettenetes számár, míg a leánynak esze már régen kinyilott.

Lizi kisasszonynak volt a kötelessége engem ellenőrizni a tanulásban. Ezért esténként, vacsora után, a kötevényét megrakva gyertyával (a fagygyugyertya gyorsan ég), elindult az emelet felé a bolthajtásos lépcsőkön felfelé. A gyertya lángja szeszélyes árnyékokat tánczoltatott a falakon és Lizi kisasszony felkiáltott:

— Huh, mindjárt kilép a falból Zankóczi Kázmér!

Persze Lizi kisasszony ezt csupa pajkosságból mondta, mert sehogyan sem volt inyére az emeletre való vonulás, mindjárt vacsora után, amikor csak éppen akkor érkezett meg Stefáni, a fiatal tanító, valamint Lovrich, a postamester. Éppen ezért kellett eltávoznia Lizi kisasszonynak az alsó termekből. A két idősebb Andreás kisasszonynak csak alkalmatlan lett volna ama fontos megbeszéléseknél, amelyeket a tanítóval és a postással esténként folytattak. Ezért volt az, hogy Zankóczi Kázmér kilép a falból, ahová elevenen befalazták!

Lizi kisasszony a rettenetes csendben rendesen megijedt a saját hangjától és futólépésben igyekezett fel az emeletre, én a nyomába és szivdobogások között zártuk be az ajtót a tanulószobában. A tolózár és a rozsdás kulcs zaja visszhangzott az emeleti csöndességben és Lizi kisasszony most már rózsás arczczal jegyezte meg:

— Kázmér lovag nem tudott utolérni bennünket.

Nem is nyitottuk fel az ajtót mindaddig, amíg a leányok nem kopogtattak, aludni menvén a tanulószobán keresztül. Akkor Lizit is elvitték magukkal a harmadik szobába és a közbeneső ajtókat gondosan bezárták. Én pedig bámulhattam a gyertya fényébe, amíg el nem álmosodtam.

Lehet, könnyen meglehet, hogy egy kicsikét szerelmes voltam Lizi kisasszonyba. De az is meglehet, hogy csupán az együtt eltöltött hosszú esték, félelmek és gyermekes rettegések ébresztették fel bennem a ragaszkodás érzését. Semmi esetre sem tudtam volna Lizi kisasszony nélkül este az emeleten tartózkodni. Mintha az ő ártatlan szöke fejének kedvéért hallgatnának csu-

pán a borzalmak, amelyek odakünn leskelődnek az elhagyott szobákban, bezárt ajtók mögött, ódon szekrényekben. (Az öreg Andreásék odalent aludtak a földszinten.)

Mondtam, hogy szerelmes voltam Lizibe?

Hát igen, az voltam.

Első szerelem, szótlán, csendes, némaságában és titkosságában a legboldogított szerelmem. Se alkalom, se bátorság nem volt ahhoz, hogy a szerelmemről valamikor beszéljek. Inkább a nyelvemet haraptam volna le. De mégis nagyon boldog voltam, mert Lizi velem töltötte az estét, habár a tanítóval bizonynyal jobban érezte volna magát.

Ő regényeket olvasott az asztal mellett, én iskolai feladványaimmal foglalkoztam, de olykor, körmével megjegyezve a helyet, hol az olvasmányt abbahagyta, elmondta nekem a regények tartalmát. Ó, micsoda regények voltak azok! Csupa szörnyűségek, borzalmak; középkori várak, rejtett lépcsők és kísértő vitézek. Ma sem tudom, honnan szedte ezeket a bolond regényeket Lizi kisasszony, de olvasta őket... S olykor, elbeszélésében megállva, ujját ajkára téve, hallgatózva fordította fejét az ajtó felé.

— Nem hallott semmit? — kérdezte alig hallhatóan.

— Semmit — feleltem gondolatban.

Perczekig ültünk mozdulatlanul. Néha csupán akkor mertünk megmozdulni, midőn odalentről a lépcsőkön közeledő lépések hallatszottak. Lizi a szívére szoritotta a kezét, felsóhajtott és szinte megváltással ugrott az ajtónak, hogy kinyissa azt néneje előtt.

Egy téli estén valami eddigieknél is borzalmasabb regényt olvasott Lizi. Félelmetes est volt, odakünn tomboló fergeteg süvöltözött a háztetők felett, a kályhák úgy morogtak, mintha eleven lények volnának; a bezárt ajtók az emeleten szinte kiszakadtak sarkaikból és a lépcsők különösen nyikorogtak. Lizi kisasszony sűrűbben, mint máskor, jegyzé meg körmével a sort s elmondta a regény borzalmait, mert nem birta magába fojtani. Aztán reszketve olvasott tovább, hogy ismét felemelje arcát, amelyből minden csöpp vértűnt.

— Hallotta? — susogta.

— Hallottam — feleltem, mert igazán, mintha valami zajt hallottam volna.

— A lányok ma későn jönnek haza, mert a próbabárra mentek apával — folytatta a susogást Lizi kisasszony.

Ismét olvasott és ismét abbanhagyta.

Perczek multak-e el, vagy órák?

Egyszerre lépések hangzottak a grádicson és Lizi kisasszony, mintha egy rettentő álomból ébredt volna föl, az ajtóhoz ugrott és félretolta a reteszt...

Egy pillanat műve volt az egész. De az alatt a pillanat alatt én világosan éreztem, hogy a lépcsőn közeledő lépések nem a Lizi nénejeé, hanem más valakié... rettenetesé... Kiáltani akartam, de hang nem jött torkomra. Az ajtó felpattant és a szélvész, amely az alul nyitott kapun át a tanulószobába vágatott, meglobogtatta a gyertya lángját. Egy borzalmas, fekete-arcú, rongyos ruházatu embert láttam egy pillanatig, aki két nagy, szőrös kezével megragadta Lizi kisasszonyt.

A gyertya a következő perczen elaludt és Lizi kisasszony vérfagyasztó sikoltása kétségbeesetten visszhangzott az üres házban.

Ha azt a sikoltást hallotta volna, uram, mondhatom, hogy nem nagy kedve volna tovább élni.

Még egyszer sikoltott Lizi kisasszony, de a rettenetes, megörjítő, szívdobogást megállító sikoly egy tompán,

hangzó ütésben elnémult. Aztán hallatszott, amint Lizi kisasszonyt vonszólják, huzzák, czipelik az emelet távolabbi részébe... Egy ajtó nagy recsegéssel nyílt fel, aztán halálos csend támadt. Gyufa sercegése hallatszott később és valahonnan világosság szüremlett ki az emelet bezárt ajtajai mögül.

Négykézláb csusztam ki a folyosóra s lefelé a grádicson... A lépcsők aljára érve ismét hallottam egy velőtrázó, vért megállító sikoltást, de az már mintha nem is Lizié lett volna... Mintha azt kiáltotta volna valaki, messze-messze: János, ne hagyjon... A fülemre tapasztottam a kezem és úgy nyargaltam ki a nyitott kapun, mint egy eszeveszett. Egy pisztoly nagyot durrant a fejem fölött. A durranást elkapta a téli szélvész.

Egy óra mulva didergő, báliruhás kisasszonykák, fehéringes fiatal urak álltak körül azt a hevenyészett ravatalt, amelyre Lizi kisasszonyt fektették. Meghalt, pedig meg sem ölték. Csak az öreg doktor susógott valamit, amit akkor még nem érttem, de ma már értek. A rablók, akik a házba törtek, elmenekültek... Én pedig, ha néha lehunyom a szemem, a szárazon vagy tengeren, mindig egy sikoltásra riadok fel, amely megörjít egyszer... A pisztolyommal bolond módjára belelövök a tengerbe, vagy a levegőbe.

Krónika II.

Anyaság.

— márcz. 6.

Nelly Roussel, aki itt a feminizmus fiatal és csillogó szemű hölgyeinek előadást tartott arról, hogy milyen illetlen dolog anyává lenni, a legmegvesztegetőbb beszédü francia nő, aki minálunk Réjane óta megfordult. Az ajkain s a mozdulatán disztigvált előkelőség van, a dialektikája csak úgy sugallja a meggyőződést, a hitet, ha fiatal hölgy volnék és tele volnék aranyos, naiv és elnyomott anyai érzésekkel, mint minden feminizmusért csatázó nő az ő huszas évei körül, akkor én is szerelmes tudnék bele lenni. Utánoznám és vele rajonganék, mint ahogy egy kis polgári iskolás leány nézi az ő felsőbb-leány barátnőjét és mint ahogy általában a mi feministáink nézik csillogó szemmel az ő külföldi felsőbb-leány barátnőiket. És a legformásabb csipőkkel és a legszebb reményekre jogosító keblekkel is fennen lobogtatnám női méltóságom zászlaját s bejelenteném az anyaság csődjét. De mit csináljak, mikor a sors végzése folytán gaznak, bitornak, zsarnoknak és a női nem lelketlen elnyomójának, megkövetem alássan: férfinak születtem. Mit csináljak, ha műveletlen, nyers és filisztróz érzések uralkodnak bennem a nap minden szakában és ha többre becsülök egy élő, pufók, gögicselő kis porontyot egy kofferre és négy kalapskatulyára való mindenféle pupos, angol-kóros teóriánál.

Nem tehetek egyebet, mint amit a helyemben egy millió nyilvános és magánuton készülő apa cselekszik, mikor a Nelly Roussel s a kis leánya reliefjét meglátja: csendes iróniával és egy dévaj kacintással,

mutatok rá a természet diadalára. Voilà! A madame-nak, amint az ábra mutatja, valóban nincs oka szégyenkeznie mielőttünk, férfiak előtt, a multja és a következetlensége miatt. Az édes, buksifejű kislányának ellenben alapos oka van örülni annak, hogy az édes anyja előbb volt kíváncsi nő és csak azután olvasta Schopenhauert. S mindkettejük felett ott lebeg a családi szentháromság egy vidám, poczakos beltagja, az apa és a szobrász, aki ebben a perczen valahol Páris környékén, mint szobrász bizonyosan a férfiak undorító közönyösségével dagasztja a sarat, de mint apának titokban meg-megdobban a szíve.

Nem tehetek róla, de ez a gyengécske szobor nekem szinte fontosabb ebben az egész »affér«-ben, mint a Nelly Roussel ragyogó és veszedelmesnek látszó dialektikája. Nem, ezt az ügyet igazán nem lehet nagyon komolyan tárgyalni. Egyszer azt találtam irni valami apropóból kifolyólag, hogy a rossz viccek is jók voltak valamikor, csak éppen elkéstek. Habent sua fata ioci. És a Roussel asszonyosság viccze is ilyen elkésett ötlet. Tessék elképzelni, micsoda babérokat arathatott volna itt harmadfél esztendővel ezelőtt, a nagy nemzeti felbuzdulás idején, ha kiáll a Szabadság-térre és odakiáltja tizezer szervezett, osztálytudatos nőnek, hogy: anyák és honleányok, itt van a legjobb alkalom az ujonczjutalék megtagadására. Tegyétek azt és oh, ne nyilatkok, ha jön a szép kikelet! Tessék elképzelni, hogy hogyan vakaródzott volna odafenn a Burgban gróf Paar és Bolfras. De Nelly Roussel akkor jött, mikor már minden késő, mikor a hazának immár nem jó tanácsokra van szüksége, hanem új adónemekre és amikor az ő kakastollas hölgyei fel-felvillanó érdeklődéssel végighallgatják ugyan, de otthon titokban mégis csak összemosolyognak a férjükkel — hála Istennek.

S ugyanezzel a cinikus kárörvendéssel lehetne végigkísérni Mme Nelly Roussel mindazokba az országokba, ahova ezután fogják szólitani valószínűleg üzleti kötelességei s ahol a nők úgy befelé, azt hiszem, mind azt fogják magukban gondolni, hogy »nekünk ugyan beszélhetsz«. Mert a malthusianizmusnak, úgy a réginek, mint az ujnak véglegesen befagyott és ha a nők immár Franciaországban is meggondolták magukat s újra felvették az elejtett fonalat, akkor másfelé igazán nem lesznek bolondok, hogy éppen most amerikkázzanak, mikor ugyanis rosszak a gazdasági viszonyok.

Ennek pedig fele sem tréfa. Mert hovatovább általános lesz a tapasztalat, mely egyelőre csak a földmives-vidékeken mutatkozik, hogy a meddőség, a terméketlenség, az »egyke« csak a vagyonosabb vagy uriproletár osztályok mulatsága, avagy kényszerűsége, míg a munkásproletáriátusban vagy egészen közömbös, avagy éppen előnyös lesz, ha minél több kenyérkeresője és minél több támasztéka lesz a családnak. Csak az kell hozzá, hogy a munkástanuló már gyerekkorában is kereshessen, hogy az állam könnyítsen a gyermekek fölnevelésén és a férfi-munkabérek emelkedésével szabadabbá váljon a családnya — ami lassanként mind végbe is megy — s menten bizonyos lesz, hogy a gyermek-

megszorítás nem gazdasági kérdés többé, hanem inkább gazdálkodási, kényelmi, esztétikai, hiúsági és a jó égtudja még mi mindenféle érzékenységi kérdés, amiben bizonyos, hogy a nők a főbünösök, hogy ne mondjam: felbujtók. Hiszen szó ami szó, akármekkora boldogságban uszszék is az emberiség, mindig lesznek, akik megtalálják majd a maguk madame-ját, — Rousselt, vagy másnevűt — aki megbocsájtóan fogja föléljük kiterjeszteni a karjait. Aminthogy lisztet is mindig fognak lopni, amíg molnárok lesznek a világon, — de azért okvetlenül szankcionálni kell a lisztlopást?

Nem, a szükségből és az élvezetből még sem lehet erényt csinálni. És a Nelly Rousseleknek a szemébe kell kacagni a veszedelmesen ostoba kívánságra, hogy magának az államnak is legyen joga efféle műtanrendőri beavatkozásokra s álljon az anya rendelkezésére, ha ennek nincs inyére a pólyacsavargatás. Nem, a mi etikánk, az örök etika, mely korokon, osztályok küzdemein, sokféle ellentétes világnézeten keresztül is vastag bizonyossággal keresztül tudott törni: a gyermeknek joga van az életre és az emberi küzdésnek rejtett vagy tudatos célja, tartalma örökké egy: jobba, szebbé, nemesebbé tenni a fajt.

S a feminizmus szent és tiszteletreméltó volt nekünk is, még tulzásaiban s merész ábrándjaiban is, amig vallotta és osztotta a mi ősi hitünket a faj jövőjéről. Bánatos szelidség övezte az Ellen Key aggszüzies rajongását, mely ősz fejjel s merő elgondolással imádtta a gyermeket. Tiszteltük a Ruth Bré-k, a Helene Stöcker-ek elszánt fanatizmusát, mely az elhagyott, a megvetett lányok gyermekét is, a munkásasszonyok csenevész porontyát is állami érdeknek hirdette s csatázott a »Mutterschutz« pajzsa alatt avult érdekfelfogások ellen. Ámde aztán jöttek az individualisták, akik éles fütyülökkel fütyültek az államra, a nietscheisták, akik a »sich ausleben« teóriájába kapaszkodva itták le magukat a delirium tremens-ig, az anarchisták, a hosszuhaju aszkéták, a nyakig meztlábások és egyéb megköttyagosodott bölcsek, akik mind a természetes kiválasztást akarták a maguk rövid eszével megtoldani és mind azt kiabálták, hogy: engem vigyen be, rendőr bácsi. S jött Georg Bernhard meg a német doktorok és kezdték hirdetni, hogy egy magasabbrendű érdek az, hogy az asszony bezárja a jövő generáció orra előtt az ajtót. S a feministák nem lettek volna asszonyok, ha most ennek az új ingernek nem reagáltak volna s Helene Stöcker nem lett volna igazi feminista nő, ha következetes tudott volna magához maradni.

A rendőr bácsi, a nagy bajuszu marczone állam azonban nem teszi meg nekik azt a szivességet, hogy bevigye őket. Hagyja őket játszani, mert a dolog elvégre csak nagy gyermekek viccze. Egy kicsit idejét mult, sőt fanyar viccz, de viccz. S Nelly Rousselt nem boszankodva, de mosolyogva illik végighallgatni. Ő szegény nem tehet róla, hogy ő neki magasabbrendű morálja van, mint minékünk, férfiaknak, nyerslelkű, gaz kiüzso-
rázóknak, akik erőszakosan visszaélünk a női nem gyengébb voltával. Nem, mi sohasem fogjuk megérteni

tudni őket, a gyengéket, az elnyomottakat, akik helyett mi verekszünk az étellel és a házibaráttal, akik helyett a szakácsnő főz, a szobalány takarít, az iskola és a guvernánt nevel és akik végre kitalálják a módját, hogyan lehet az utolsó megmaradt kellemetlen feladatot is barátságosan elintézni, valahogy a czupringer közvetítésével.

Baburin.

Este az erdőben.

Az erdőmélybe' minden csöndes,
Az esti szél se röpdes.

Csak néha szól a némaságba
Álmában egy madárka.

Körültem minden zúgba elhat
A fenyvesillat.

Fű, lomb nem rezzen, mozdulatlan,
A messze, nagy vadonban.

Ah, oly erő és hatalom van
E bűvös nyugalomban!

Itt állok egy vén szikla mellett,
S e mély csönd úgy megihlet!

S állok sokáig, némán, mozdulatlan,
Csak a szívem ver hangosabban.

Köveskúti Jenő.

A tofár-menyasszony.

Irta: HANNS HEINZ EWERS.

Szobát kerestem! Ez egyike a legkellemetlenebb foglalkozásoknak. Lépcsőn fel, lépcsőn le, egyik utcából be a másikba s mindig ugyanazok a kérdések és ugyanazok a feleletek... meg lehet öszülni belé!

Tíz óra óta uton voltam és most már három óra volt. Természetes, hogy olyan fáradtnak éreztem magamat, mint a czirkuszi ló.

Föl még egyszer, még három emeletet.

— A szobákat szeretném megnézni.

— Tessék.

Az asszony, aki ajtót nyitott, végigvezetett a sötét folyosón, aztán kinyitott egy ajtót.

— Itt a bejárás.

Beléptem. A szoba nagy volt, tágas és nem tulságos nyomorúságosan butorozva. Diván, íróasztal, hintaszék, minden volt.

— És hol a hálószoba?

— Itt balra nyílik.

Az asszony ott is ajtót nyitott és megmutatta azt a szobát is. Micsoda? Még angol ágy is van? El voltam ragadtatva.

— Mi az ára?

— Hatvan márka havonkint.

— Szép. Van valahol itt a közelben zongora? Vagy apró gyerekek vannak talán?

— Nincsenek; nekem csak egy leányom van, az is Hamburgban van férjnél. Zongora pedig egyáltalán nincs, még az alsóbb emeleteken sem.

— Hála Istennek! — mondtam. — Tehát kibéreltem a szobát.

— S mikor tetszik beköltözködni?

— Ha lehetséges, még ma.

— Persze hogy lehetséges.

Megint átmentünk a nagyobbik szobába. Ekkor vettem észre éppen szemben velem még egy ajtót.

— Mondja csak, kérem, — kérdeztem az asszonyt — hát ez az ajtó hová nyílik?

— Ott még két szoba van.

— S azokban ön lakik?

— Nem, én a másik oldalon lakom... Ezek a szobák e pillanatban még üresen állanak, csak ezután kell kiadnom őket.

Gyanut fogtam.

— De ezeknek a szobáknak bizonyára van külön kijárata a folyosóra.

— Fájdalom, nincs. Uraságodnak meg kellene engedni, hogy a másik bérlő itt keresztüljárjon.

— Micsoda? — kiáltottam fel. — Köszönöm szépen! Vadidegen embereket eresssek keresztül a szobámon? Ez ugyancsak szép volna!

Tehát ezért volt olyan olcsó a lakás! Igazán meg-ható! Ugy dühöngtem, majd megpukkadtam, de egyben olyan fáradt voltam a sok szaladgálástól, hogy még csak becsületesen szitkozódni sem tudtam.

— Tessék kivenni mind a négy szobát — mondta az asszony.

— Az ördögbe is! — ordítottam. — Nem kell nekem négy szoba!

Ebben a pillanatban csengettek, az asszony kiment, hogy ajtót nyisson s engem a faképnél hagyott.

— Itt vannak kiadó butorozott szobák? — hallasztott be hozzám.

Aha, már megint egy, gondoltam magamban. És előre örültem neki, hogy mit fog ez az ur a házi-asszony csinos kis feltételéhez szólni. Gyorsan beléptem a jobboldali szobába, amelynek az ajtaja félig nyitva volt. Középnagyságu szoba volt, amelyet egyben nappalinak és hálószobának rendeztek be. A tulsó falán keskeny ajtócska kicsiny, üres szobába vezetett, amelyet apró ablak világított meg nagyon fogytékosan. Ez az ablak is, mint egyáltalán a lakásnak minden ablaka, ama hatalmas nagy parkok egyikére nyílt, amelyeket Berlinben a patricziusi büszkeség még megkimélt.

Visszatértem megint, az előzetes kérdések most már bizonyosan el voltak intézve és az az idegen ur most fogja meglátni az érem másik oldalát! De tévedtem. Anélkül, hogy az árról csak kérdezősködött volna is, kijelentette, hogy nem használhatja a szobákat.

— Van másik két szobám is — mondta az asszony.

— Lesz szíves azokat megmutatni?

A háziasszony és az idegen ur beléptek. Alacsony ember volt, kurta fekete kabátot, szemüveget és szőke körszakállt viselt. Meglehetősen jelentéktelen volt a külseje, olyan szürke, ember, akire ügyet sem szoktunk vetni.

Az asszony, anélkül, hogy velem tovább törődött volna, megmutatta neki ezt a két szobát. A nagyobbik iránt az idegen egyáltalán nem mutatott érdeklődést, ellenben a kis mellékszobát, amely, úgy látszik, nagyon megnyerte a tetszését, nagy érdeklődéssel vizsgálta végig. Amikor észrevette, hogy a ház ablakaival szemben nincs más ház ablaksora, elégedett mosolygás futott végig fonnyadt arcán.

— Ezt a két szobát szeretném kibérelni — jelentette ki.

Az asszony megmondta az árukat.

— Jó, — mondta az idegen — még ma ideküldöm a holmimat.

Köszönt és indult.

— Hol a kijárás?

A háziasszony kétségbeesett arcot vágott:

— Az első szobán keresztül kell kimenni.

— Micsoda? — mondta az ur. — Ezeknek a szobáknak nincs külön kijárása? Idegen lakáson kellene mindig keresztüljárnom?

— Vegye ki hát mind a négy szobát — esdekelt az asszony.

— Négy szoba nekem nagyon is drága... A manóba is, most kezdek elülről a szaladgálást!

A szegény asszonynak nagy könnyecsek peregtek végig az arcán.

— Soha ki nem adom ezeket a szobákat! — óbégatott. — Két hét alatt legalább száz ur volt itt, mindnek tetszett a lakás, de mind elment, mert az ostoba építőmester itt nem csinált ajtót a folyosóra. Ez az ur is itt maradt volna különben.

Rám mutatott és közben a kötényével törülgette a szemét.

— Ön is ezeket a szobákat akarta kivenni? — kérdezte az idegen ur.

— Nem; a másik kettőt. De természetesen köszönöm szépen azt a kellemességet, hogy idegen emberek járkáljanak a szobámon keresztül. Egyébként vigasztalódhatnak, én is már reggel tíz óra óta nyargalászok.

Ez a rövid párbeszéd új reménységet csöpögtetett a háziasszonyba.

— Az urak olyan jól megértik egymást, — mondta — nem volna lehetséges, hogy együtt vegyék ki a négy szobát?

— Köszönöm — feleltem én.

A másik figyelmesen reám nézett, aztán odalépett hozzám.

— Torkig vagyok a keresgéeléssel — mondta — és ez a két szoba nagyon megfelelne nekem. Ne tegyünk valami egyezkedő kísérletet?

— De hiszen én önt nem is ismerem! — kiáltottam fel felháborodva.

— A nevem Beckers Frigyes, nagyon csendes ember vagyok és önt alig fognám zavarni. Hiszen ha nem férnénk össze, akármikor összeszedheti a sátorfáját; nem házasságról van szó.

Nem feleltem, ő pedig folytatta:

— A következő javaslatot teszem önnek. A teljes lakás ára kilenczven márka, annak mindegyikünk a felét fizeti. Én ezt a két szobát veszem ki, ön a másik kettőt. Csak az a kikötésem, hogy szabad bejárásom legyen, azonkívül pedig az, hogy a kávémat reggel az ön nappali szobájában ihassam meg; nem szeretek a hálószobában reggelizni!

— Hát reggelizzék abban a kicsiny szobában.

— Az... más célra kell. Ismételten biztosítom, hogy egyáltalán nem fogok terhére lenni.

— Lehetetlen — feleltem.

— Nos, — mondta Beckers ur — akkor igazán nem lehet segíteni a dolgon! S egyikünknek sem marad más hátra, mint újból nekiindulni a lakáshajszának. Megint lépcsőt jární? Inkább zsákot hordanék.

— Maradjon csak — kiáltottam utána. — Próbát fogok tenni önnel.

— Helyes.

A háziasszony arca felragyogott.

— Ma szerencsés napom van.

Pár sort irtam, átadtam neki, aztán megkértem, hogy egy pár hordárral hozassa el a kofferjaimat és ládáimat; azután bucsut vettem. Pokoli módon éhes voltam és valahol ebédelni akartam.

Már a lépcsőn megint megbántam az elhatározásomat. Legjobb szerettem volna visszafordulni és az egész dolgot lefujni.

Az utcán Haase Pállal találok össze.

— Hova? — kérdeztem tőle.

— Nincs odum, azt keresek.

Ekkor már örültem, hogy nekem legalább »odum« van. Haaseval együtt, aki festő volt, bementünk egy vendéglőbe és alaposan beebédeltünk.

— Jöjjön el velem ma estére az atelier-ünnepre Griebelékhez — javasolta Haase. — De Luxen is ott lesz. Majd érte megyek.

— Jó lesz — mondtam.

Amikor visszatértem új lakásomra, a ládák éppen megérkeztek. A hordárok, meg a háziasszony a segítségemre volt, pár óra alatt rendbe hoztunk mindent, az olajnyomatoknak és porcellán csecsebecséknek kiadtam az utját s a szoba már kezdte kissé felvenni lakójának a karakterét.

Kopogtattak, a festő lépett be.

— No, hiszen ez egészen okos helynek látszik — mondta. — De most már jöjjön, kilencz óra.

— Micsoda? — megnéztem az órát, igaza volt.

Ebben a pillanatban megint kopogtattak.

— Szabad!

— Bocsánatot kérek, én vagyok az.

Beckers ur lépett be, mögötte hordárok hatalmas ládákat cipeltek.

— Ki volt az az ember? — kérdezte Haase Pál, amikor már benne ültünk a közuti kocsiban.

Elbeszéltem neki a titokzatos szobabérlet történetét.

— Azt hiszem, csizmadiát fógott... egyébként... itt le kell szállnunk.

Meglehetősen későn volt, amikor másnap reggel felkeltem. Amikor a háziasszony behozta a teámat, megkérdeztem tőle, hogy Beckers ur reggelizett-e már.

— Már félnyolczkor — felelte az asszony.

Ez kellemes híradás volt. Ha mindig ilyen korán szokott kelni, akkor nekem nagyon kevésbé lesz alkalmatlan. És valóban: egyáltalán nem is láttam. Két hete laktam már az új lakásban és csaknem egészen el is felejtettem a lakótársamat.

Egy este tíz órakor kopogtattak a közbeeső ajtón. Hogy azt mondtam: »szabad«, Beckers Frigyes nyitotta ki az ajtót és belépett a szobámba.

— Jó estét. Nem zavarom?

— Egy cseppet sem, éppen befejeztem az irni-valómat.

— Tehát megengedi, hogy kissé itt maradjak?

— Kérem szépen. De csak egy föltétellel: ön itt hosszuszáru pipát szi, azt pedig én nem tűrhetem. Szivar vagy cigaretta rendelkezésére áll.

Visszament a szobájába és hallottam, hogyan verte ki a pipából a hamut. Aztán visszatért és becsukta magá után az ajtót. Eléje tettem a szivaros skatulyát.

— Kérem, parancsoljon.

— Köszönöm. A rövidszáru pipát sem tűrheti?

— Dehogynem.

— Akkor engedje meg, hogy arra gyujtsak rá.

Rövid angol pipát húzott elő a zsebéből és megtömte, meggyujtotta.

— Igazán nem zavarom? — kérdezte még egyszer.

— De egyáltalán nem. A munkámban éppen holtponthoz jutottam és akár akarom, akár nem, mára

abba kell hagynom. Egy Ózirisz-ünneplésére van szükségem, holnap majd elmegyek a könyvtárba, ott csak találok valamit.

Beckers Frigyes elmosolyodott:

— Talán én segíthetek önön.

Néhány kérdést tettem hozzá, ezekre kábitóan jól felelt.

— Ön orientalista, Beckers ur? — kérdeztem tőle.

— Kevésbé — felelte.

... Ettől a naptól fogva néha-néha láttam. Leginkább késő este jött át hozzám, hogy megigyék még egy pohár groggot. Néha magam hívtam át. Nagyon jól el tudunk beszélgetni mindenféléről, Beckers mindenütt nagyon otthonos volt. Csak saját magáról nem beszélt egy szót sem.

Kissé titokzatos ember volt. Az elé az ajtaja elé, amelyik az én szobámra nyílt, nehéz perzsa szőnyeget akasztott, amely csaknem minden neszt elfojtott. Ha elment hazulról, az ajtaját gondosan bezárta és a háziasszonynak csak azalatt volt szabad bemenni takarítani, míg ő az én szobámban reggelizett. A szombati nagytakarításkor mindig otthon maradt, leült egy székbe és pőfékelte a dohányját mindaddig, míg a háziasszony nem végzett. S emellett a szobájában nem volt semmi, de semmi, ami bármiképpen is feltűnő lett volna. Persze, hátul az a kis szoba szállást adhatott akárminek is. Ennek az ajtaja is nehéz függönyökkel volt beagatva, azonkívül két erős vasrudat is alkalmazott rá, amerikai betűzárral.

A háziasszony természetesen rettenetes kíváncsi volt erre a titokzatos szobára, amelyben Beckers egész nap dolgozott. Egy nap a kíváncsisága révén bejutott a parkba, amelyre az ablakaink nyíltak; nagykeservesen összebarátkozott a kertészszel, csakhogy felnézhessen a kis szoba ablakára.

Talán látni fog valamit!

De egyáltalán semmit sem látott. Az ablaktábla nyitva volt, hogy friss levegő áradhasson be a szobába, de maga a nyílás be volt akasztva egy fekete kendővel.

Amikor aztán alkalma akadt rá, megkérdezte a háziasszony Beckerst:

— Miért van az ön kis ablaka tulajdonképpen mindig lefüggönyözve, Beckers ur?

— Nem szeretem, ha munka közben megfigyelnek.

— De hiszen nem lakik szemközt senki; nem nézhetnek be...

— És ha valaki felmásznék egyikére ezeknek a nagy szilfáknak?

Az asszony a megdöbbenéstől még akkor is mereven mondta el nekem ezt a beszélgetést. Ki ez a titokzatos ember, aki ilyen lehetőségekre is gondol?

— Talán hamispénzverő! — szoltam én.

Attól fogva minden márka és minden garas, ami Beckers Frigyes ur kezéből kikerült, alapos vizsgálat alá jutott. Az asszony néha szándékosan bankjegyeket is váltott nála és a pénzt, amit kapott tőle, mind elvitte egy ismerősének, aki bankhivatalnok volt. Az nagyítóüveggel vizsgálta meg mindet, de soha egyetlen hamis darab nem volt közöttük. Azonkívül pedig Beckers urnak a levélhordó minden elsején kétszáz márkát hozott és nyilvánvaló volt, hogy még ezt a pénzt sem költi el mindet. — A hamispénzverés tehát ki volt zárva.

Ismeretsége Beckers urnak egyáltalán nem volt. Időközönként kisebb-nagyobb ládákat kapott, mindenféle alakukat s mindig hordár által szállítva. Hogy mi volt bennük, azt a háziasszony semmi fáradsággal nem bírta kifirtatni; Beckers bezárkózott, kiszedte a ládák tartalmát, a deszkáját pedig odaadta az asszonynak tüzelőre.

... Egy délután ott volt nálam a kis barátnőm. Én az íróasztalnál ültem, ő a diványon hevert és olvasott.

— Te, már egypárszor csengettek.

— Bánja az ördög — dörmögtem vissza.

— De nem nyitják ki az ajtót.

— Azt sem bánom.

— Talán nincs itthon a háziasszony?

— Elment hazulról.

Ebben a pillanatban valaki megint nagyon energikusan csengetett.

— Kinyissam az ajtót? — kérdezte Anny. —

Utóbb még neked hoznak valamit!

— Ha kedved van hozzá! De légy óvatos!

A leány felugrott.

— Ne félj semmit, — mondta — majd előbb kinézek az ajtólyukon.

Pár pillanat múlva megint visszatért.

— Csomagot hoztak a számodra. Adj egypár garast, hogy borraivalót adhassak annak az embernek.

Adtam neki pénzt, a hordár egy négyszögletes ládát állított be a szobába, köszönt, azután elment.

— Mindjárt megnézzük, mi van benne! — kiáltott fel Anny és tapsolt az izgalomtól.

Felálltam és megnéztem a ládát. Czim nem volt ráirva.

— Igazán nem tudom, hogy ki küldhetné ezt nekem, — mondtam — alighanem tévedés lesz.

— Hogyan? — kiáltott fel Anny. — Hiszen a hordárnál czédula volt, arra pedig fel volt írva, hogy Mező-utca 24., harmadik emelet, Paulsen asszonynál. Azonkívül mondta is a hordár, hogy »a doktor ur számára«. Az csak te vagy!

— Igen — mondtam. — És bizony eszembe sem jutott, hogy Beckersre gondoljak.

— No hát rajta! Nyissuk fel a ládát. Bizonyosan valami ennivaló van benne.

Egy ócska törrel próbáltam felfeszíteni a láda tetejét, de eltörött a pengéje. Körülnéztem, nem találtam sehol valami olyan eszközt, amelyet használhattam volna.

— Nem megy a dolog — mondtam.

— Jaj, de ostoba vagy! — nevetett a kicsike. Azután kiszaladt a konyhába és kalapáccsal, fogóval, meg feszítővassal tért vissza.

— A konyhaasztal fiókjában volt... De te semmit sem tudsz!

Letérdelt és hozzálátott a munkához. De a dolog nem volt könnyű, mert a láda teteje keményen le volt szögezve és Anny sápadt arcza kipirult, szive hallhatóan dobogott.

— Ah, csináld te! — mondta és kicsiny kezét a mellére szoritotta. — Ah... ez az ostoba szív!

Anny a világ legkedvesebb, de legtörékenyebb játékszere volt. Pokoli módon kellett vele vigyázni, mert a szive veszedelmesen rendetlen volt.

Kihuztam egypár szegét és felfeszítettem a láda tetejét. Reccs! Fölszakadt. Legfönt gyaluforgács volt, Anny gyorsan mind a két kezével belekapott. Eközben én megfordultam, hogy a szerszámokat letegyem az asztalra.

— Megvan már! — kiáltotta Anny. — Valami lágy!

Egyszerre keservesen felsikoltott, felugrott és hátrántorodott. A karomban fogtam fel és odavittem a diványra; mélységes ájulásban volt. Gyorsan felgomboltam a bluzát, kibontottam a füzőjét, szegény szivecskéje megint megakadt. Kölni vízzel kezdtem mosni a halántékát és a mellét és lassan, nagy lassan kezdtem érezni, hogy megint halkán dobog a szive.

Ezalatt valaki a folyosóajtót nyitotta kulccsal s tüstént rá kopogtatott.

— Ki az?

— Én vagyok!

— Jöjjön csak! — kiáltottam és belépett Beckers.

— Mi történt? — kérdezte.

Elmondtam neki a történeteket.

— De hisz ez a láda az én számomra jött! — mondta.

— Az ön számára? De hát mi van benné tulajdonképpen, hogy a kicsike annyira megijedt tőle?

— Ó, semmi különös.

— Döglött macskák vannak benne! — sikoltotta Anny, aki ezalatt felébredt ájulásából. — Az egész láda tele van döglött macskával!

Beckers Frigyes fogta a láda tetejét, hogy megint visszategye a helyére; odamentem és gyorsan egy pillantást vettem bele. Csakugyan, döglött macskák voltak benne, legfelül egy nagy, fekete kandur feküdt.

(Folytatása következik.)

Saison.

I.

Carne vale.

— márcz. 6.

A husevő: Abban a házban, ahol én lakom, a földszinten van egy kis korcsma. Bus állapot: üvegajtó az aszfaltra; bádogaajtó a kapualjára, négy faasztal, néhány szék, söntés és egy vaskályha. Egyéb semmi sincsen benne.

A növényevő: Mi az? Még kabaret sincsen benne?

A husevő: Még az sincsen. Mondom neked, nagyon bus kis korcsma. Én nem járok belé, csak gyakorlati czélokra használom. Ha tíz óra után kerülök haza: az üvegajtón be, egy spriccer, kilencz krajczár, a bádogaajtón ki. Egy krajczárt megspóroltam, a gyomorkatarusomat megerősítettem, a házmester pedig pukkad, tehát egészen jól fogok aludni. Mondom, csak olyan átjáró hely nekem ez a kis korcsma és nem sokat törödnék a ridegségével, ha tegnapel nem fogott volna a hangulata...

A növényevő: Nos, nos?

A husevő: Tudniillik tegnap este hushagyó keddek az estéje volt. Tizenegy órakor mentem haza, a korcsmán keresztül és ekkor kivételesen embereket is láttam benne. Maszkákat. Hárman ültek egy asztalnál, az egyik kéményseprőnek piszkította be magát, azt hiszem, kevés fáradtsággal, a másik mint valami torz bajzózó, felöltötte zekéjét és bekenete lisztel a képét, a harmadik pedig nőnemű volt, aki, azt gondolom, akkor lett volna legjobban maszkirozva, ha erre az estére ki nem festette volna magát.

A növényevő: No, hiszen ez a dológ egészen mulatságosan indul! Mi van itt bus hangulat?

A husevő: Hallgass csak ide. Hangsúlyozom neked újra, hogy hushagyó keddek az estéje volt. A köruton tértem haza, mert ott van ez a kis korcsma és fölötte a lakásom. Tizenegy óra volt. A villamosok álmosabban

csilingeltek, mint akármikor, az aszfalton alig néhány ember bandukolt felhajtott gallérral és azzal a vontatott lépéssel, amivel csak haza megy az ember. Vigságról, zajról szó sem volt, a Duna felől, ott, ahol meg kellene már lenni a boráros-téri hidnak, áporodott szagu köd kerekedett és sárgán lepte el a körut sivár kőkoczkáit, — hiszen ismered a pesti ködöt: sárgaság, fulladás, bűz és semmi misztikum. Ebből mentem bele a korcsmába a maszkák közé.

A növényevő: És ott bizonyosan felderültél. Hiszen farsangi hangulat vett körül. Három álarczos!

A husevő: Farsangi hangulat? Tudod, mit csináltak ott a bus korcsmában a maszkák? A kéményseprő ötére óneiszos pálinkát ivott, a colombina virginiacsutakót szitt, a bajzózó pedig minden ételek legförtelmesebbjét ette; azt, amit cervelatnak neveznek, szalfaládának hinak és szafaládának ejtenek. Eczettel és olajjal, meg vöröshagymával. Közben karczost ivott és néha-néha mürikkantott hozzá. De mind olyan szomorúak, olyan beszóztak és olyan düledt szeműek voltak, mint a héring a hentes kirakatában. Sivár kép!

A növényevő: Bizonyosan előzőleg már jól mulattak és most már hazakészülöttek.

A husevő: Dehogy! Éppen az a baj, hogy meglátaszott rajtuk, hogy azért öltözködtek ki, hogy no, most farsangolnak, mulatnak, karnevált csinálnak. És ilyen bubánatosan sült el a mulatságuk.

A növényevő: De hát mit törödlöl te mindezzel?

A husevő: Mit? Hát nem érted? Te botfülü, te hangulattalan ember te! Te érzéketlen minden iránt, ami szép, ami mulatságos, ami pittoreszk, ami szint adna ennek a szürke kötömegnek, amelynek Budapest a neve. Hiszen borzasztó ez, hogy nekünk nincs semmi specialitásunk, hogy nálunk a népkedély még farsang végén sem képes amugy Isten igazában megnyilvánulni.

A növényevő: Hát, tudod, erre van sokféle oka, az adóemeléstől elkezdve egész az éhtifuszig. De az okokat ne bolygassuk, mert ha nem volnának okaik, akkor is bizonyára jobban tennék, ha nem bolondítanák fel egy konvencziós napon magukat, amikor előzően az utolsó vánkost is a zálogházba viszik.

A husevő: Hogyan? Te ellene vagy a nép mulatságának? A színeknek? A karneválnak? Mindennek, ami festői az életben?

A növényevő: No, no, vigyázz, mert most mindjárt hazudni fogsz.

A husevő (átszellemlen): Nem fogok hazudni! De vérzik a szívem és bubánatos a lelkem, ha rá gondolok erre a pesti karneválra. És sajtó emlékként jutnak eszembe az olasz karneválok. Ah, Velence, a Canale Grande ezer kivilágított bárkájával és görögtüzével, ah, Nápoly, gondatlan gyermekségével és legfőképpen ah, Róma, a karnevál őshazája... Képzeld csak el: a Piazza del Popolo-n tolong az álarczos tömeg, a Via dei Mille-n vad lóversenyre készülnek a campagnai juhászok, a Porta Pia-nál a kis téren az urak korzóznak felvirágozott kocsikban, fekete félálarczczal, virágcsatában, konfettivel! Hah, ez a farsang!

A növényevő: No látod, igazam volt, már ugy hazudsz, mint egy afrikautazó.

A husevő: Hogyan? Mit hazudnék?

A növényevő: Először is sohasem voltál Rómában és sohasem láttad ott a karnevált. Erre vall, hogy szinte lehetetlen utczaneveket mondasz, hihetetlen összeállításban és csirkefantáziával. Velenczében pedig szintén nem láttál karnevált. Az egyiket valamelyik ostoba Dumas-regényből szoptad, a másiknak az emlegetésére pedig a Paganini krumplicukor-izü muzsikája inspirált. Igazam van?

A husevő: Hát... Annyiban igazad van, hogy bizony én nem láttam sem Rómában, sem Velenczében karnevált, csak Párisban egyet és őszintén megvallva az is nagyon vedlett volt...

A növényevő: Jól tette! Hát nem veszed észre, te minden megfigyelés nélkül való ember te, te multak struccza, fejeddel a tradíció babonájának homokjában, néem veszed észre, hogy az efféle dolgoknak a kora régen lejárt már? És hogy kár értük lármát ütni, mert az idő egész bölcsen és kötelességszerűen raktározta be őket a lehetetlenségek közé? Nem veszed észre, hogy az életnek ezek az ugynevezett romantikus színei már rég lékoptak a ma vásznáról és aki vissza akarja festeni őket rá, az csaknem rosszabbat csinál, mint aki váltót hamisít. Lásd, idejöttek például a bikaviadorok, felbolondították egész Pestet, hogy no, lesz most itt mindjárt Andalusia, corrida, maga Osuna herczeg. Külön arénát építettek, patikaáron adták a jegyeket és amikor kirabolták a publikumot, akkor derült ki, hogy az egész bikaviadal nem ér egy fabatkát sem, a legunalmasabb dolog a világon, pedig *igazi* spanyol bikaviadal volt.

A husevő: Hm... Talán többet vártak tőle, mint kellett volna...

A növényevő: Ez az. Ti mindig és mindentől többet vártok, minden konvencziós napon és megegyezéses multság bukásán siránkoztok, hívják azt akár Duna-ünnepnek, akár operabálnak, akár karneválnak. Hiszen a név mindegy, a lényeg egy:

A husevő: Nos? És mi a lényeg?

A növényevő: A lényeg az, hogy a mai világ már nem tud mulatni azért, mert *nem akar* mulatni. És azok a té korcsmádnak a bus akarnokai azért voltak olyan kontyolódottak, mert a saját maguk logikájával kerültek ellentétbe: nem akartak mulatni és mégis elhittették magukkal, hogy ők mulatni akarnak.

A husevő: Tehát te azt hiszed, hogy csakugyan eltűnőben van már minden ilyen ünnepi fény, minden ilyen kedves, közös alkalom a vigasságra?

A növényevő: Azt. Hála Istennek. Ezek a konvencionális multságok nemcsak a legnagyobb számárságok, hanem igen sok százalékkal járultak hozzá az általános elszegényedéshez és leidegezettséghez is. Nevetéses! Az emberek rákényszerítik magukat, hogy egy bizonyos napon, amit valami ismeretlen kalendárium-csináló szab meg, vigan fognak lenni, mulatni fognak. És akkor mulatni kell annak, akinek a feje fáj, mulatni kell annak, akinek sürgős és kedvesen végzendő dolga

volna és mulatni kell annak, aki az utolsó dunnáját teszi a zálogházba. Mire való ez? Miért kényszerítjük egymást a mulatságra, éppen a mulatságra, amely a legegényibb dolog és amelyet az életből az ember nem úgy hasogathat ki magának, ahogyan akar, hanem úgy leshet el, kalendárium nélkül, az élet minden percét kiélve és mulatva akkor, amikor nem fáj a feje, elvégezte a dolgát és a pénzénél van.

A husevő: Hm... Ebben van valami igazság. De látod, az én szívem mégis vérzik, ha rá gondolok, hogy Budapest így bucsuzik a hustól.

A növényevő (boldog meglegedettséggel kérőzdi a karfiolt vajjal, amit délre evett): Én már rég elbucsuztam tőle, minden szenzáció nélkül. Sohasem eszem hust és akkor tánczolok, amikor akarok... igaz, hogy sohasem akarok. Ejh! Hagyjátok el! Gyűlöletes minden konvenczió, de a leggyűlöletesebb az, ami mulatságra kényszeríti az embert. Multság, amire rákényszerítenek! Nem égbekiáltó ostobaság ez a vasárnapi munkaszünetről elkezdve egész a... nem bánom én, a te karneváلودig? Nem kell semmiféle konvenczió, különösen nem kell a multságban, mert ha azt hoztok belé, akkor ma már nem pittoreszk képet alkottok, hanem összeröffenést. Az élet ma boldog, temperaszínű, szürke hétköznapokból áll. Nincs igazam?

A husevő: Ebben a megvilágításban, ugy látszik, mintha...

A növényevő: Más megvilágítás pedig nincsen. Ez a jelen reális fénye és ezen nincs mit buslázkodni. Isten veled.

Paganel.

II.

Koffeinizmus.

A rendes pikolómat ittam. Két gond telepedett le mellém. Az egyik így szólt:

— Miből fogja a házbérért fizetni?

— Hiszen már megfizettem! — feleltem.

— A háziurnak igen, — mosolygott ravaszul a bajusza alatt az egyik gond — de vannak házbérék, amelyek fizetését háromszor-négyszer is előlrő kell kezdeni.

— Az ön aforizmái — dühöngtem — rémesebbek, mint a Shaw Bernhardéi.

A másik gond egyenesen az arczomba vigyorgott:

— Miről fogja irni a jövő »saison«-ját?

— Hiszen még az e hetit sem irtam meg — ijedeztem.

— Attól nem félek, — felelte a másik gond szemtelenül — az e hetit ön ugyanis okvetetlenül meg fogja irni.

Ekkor elém lépett a főpinczér és szokott diszkrét bizalmasságával ezt kérdezte:

— Tetszett-e már látni?

— Mit, Pali?

— A mütárlatunkat.

— Tessék?

— Itt van a másik teremben a talon.

Mosolyogni kezdtem és erre a két gond éllant mellőlem. A főpinczér barátságos mozdulatokkal hívott és én mentem utána. A kávéházi terem hátulsó fala tele volt aggatva képekkel. Azért mondom, hogy képekkel, mert nem értek hozzájuk. Egy nő, aki a Luxembourgban megcsodálta a Manet »Olympia«-ját és leánygyermeket szült, akinek vonásait Utamaro is rajzolhatta volna hét éves korában, mindez föl-eresztve modern plakátstílusban, szóval mondom egy nő, akinek a kezéből kegyetlenül kiragadták az Odol reklám-palackját és alája irták: »Kétségbeesés — ára 15 korona«, ez volt a tárlat clou-ja. Egy gabona-ügynök, aki a kártyaszobában negyven koronát nyert alsóson, mindjárt meg is vette, mert a kép alá oda volt függesztve: »Megvette: Perlroth«.

Erre visszaültem az asztalomhoz és a két gond természetesen megint mellém telepedett.

— Ön gyűlöli a fiatalokat — mondta az egyik gond.

— Hahaha! — feleltem kétértelműen.

— Önt megeszi a keserű irigység, hogy még önnél is vannak fiatalabbak — szólt a másik gond.

— Ne mondjon ilyet, — tiltakoztam — ne mondjon ilyet. Látja ezt a könyökömet? Ez a bal könyököm. E balkönyököm mellé ül minden délután egy tizen-nyolcz éves költő, aki lapot szerkeszt. Ez a másik a jobb könyököm. Emellé minden délután egy fiatal festőművész ül le, aki Gaugint és Toulouse-Lautrec-et egyesíti magában. A hátam mögött ül egy ifju színész, még sohasem láttam, de mindig hallom és tulságosan is hallom, mert neki Suzanne Desprès is — vieux jeu. Mellette ül egy még ifjabb zenész, aki egész délután »pam-pam-pam« hangokkal magyarázza a másíknak, hogy miért vén számár Wagner Richárd és miért nagy mester Claude Debussy. Amint látni méltóztatik, én egészen jól érzem magam a fiatalok közt.

— Örökifju mester!

— Pfuj!...

— Mester! Mester! — kiáltottak rám vad hangzavarban az egyik gond és a másik gond. Mivel látták, hogy szólni akarok, elcsitultak.

— Uraim, — mondtam — önök modern emberek és ezért elég, ha önök előtt a kilenczes slágerre esküszöm! Sohase legyen kilenczes slágérem, ha nem szeretem a fiatalokat. Sőt ellenkezőleg, sajnálom őket.

— Ne kaczerkodik — piritott rám az egyik gond.

— Már maga is pirosítja magát — szólt a másik gond.

— A fiatalok nálunk — kezdtem — csak arra jók, hogy változatossá tegyék az öreg urak életét. Az öreg urak nagyon unatkoznak és szinte jól esik nekik, ha megtámadják őket. Ilyenkor érzik, milyen jó benne ülni valami akármilyen kis hatalomban, amelyet irigyelnek mások. Olyan ez mint a fejfájás; amíg az embernek nem fáj a feje, addig nem is tudja, milyen kitűnő érzés az, amikor az ember feje tiszta.

— Ön mer hatalomról beszélni? — gunyolódott az egyik gond. — Hiszen magától senki sem fél. Mit tudja maga, mi az a hatalom!

— Maga a függetlenségből csak a koldusbotot örökölte — vigyorgott a másik.

— Semmihez sem értek, az igaz, — feleltem — de a kávéházhoz igen. Lássák, uraim, ha Petőfi a kiskunsági délibábot érezte át, én dalt írhatnék a vörös-rezes kondérokrol, amikben a kávé főzik, a zöld kötényről, amiben a tüzigény jár, az olcsó seviott-szmokingről, amelyben a pinczér felszolgál, az ujságos furól, a törzsvendégről és egyéb ilyen dolgokról, amik ifjúságot környékezték és a kávéházzól, »hová szívem, lekem, Mindig mindenholnna vissza-visszavágyott«.

— Az ön muzsája a koffein — szólt nagyképűen az egyik gond.

— Az ön művészi iránya pedig a koffeinizmus — ragadta meg a szót a másik gond.

— Koffeinizmus, — kiáltottam fel — ez a helyes szó! Sem impresszionizmus, sem szimbolizmus, hanem koffeinizmus. Sem Manet, sem Monet nem álmodták meg, hogy Budapestről fog jönni új lökés a művészetben. Immár a harmadik vagy negyedik kávéházban nyílik meg képkiallítás, amelyet ifju művészek rendeznek, akiknek a nevét egyelőre csak a főpinczér ismeri, de jövőben talán a művészettörténet fogja feljegyezni. Nem gunyolódok. Ez az új irány, a »new departure«, mint az angolok mondanák. Én pesti ember vagyok és tudom, hogy ebben a városban semmisen fejlődik annyira, mint a kávéház. És amennyiben École Hongroise-ről fognak írni valaha a műtörténészek, az innen a kávéházakból fog kiindulni. A kávéház Budapest fóruma. A fiatal művészek a kávéházat akarják meghódítani, mert a kávéház, az Budapest és Budapest, az Magyarország. Nem viccelődöm. Az ifju tehetségeknek a főpinczér az igazi meczenásuk ebben az országban, ahol komoly meczenás nincsen vagy legalább is ritkán akad.

— Mennyivel adósa ön a főpinczérnek? — kérdezte az egyik gond.

— Bocsánat, — feleltem — nyárspolgári érényeimre büszke vagyok. Pinczértől nem kérek kölcsön. Elvből. Hiszen a kávéház az igazi fórum, ahol nem marad semmi sem titok.

— És az irodalomban nincs koffeinizmus? — kérdezősködött a másik gond.

— Ott is van — feleltem. — Voltaképp az írók karriérje kávéházakhoz fűződik és kávéházakat hódítanak meg. Eléinte csöndes zugokban, ahol fiatalok nagy jelszavakat és kevés aprópénzt csörgetnek. Aztán jön az Otthon, a Fészek. Azután az a kávéház, ahová a Petőfisták járnak. És amikor valaki dobogó szívvel nyomja le ama nádor-utczai kávéház kilincsét, hová a Kisfaludysták járnak uzsonnázni, akkor már úgy érzi magát, mintha a magyar költészet muzsája feléje nyujtaná aranytálon a Kisfaludy-Társaság tagsági oklevélét.

— Haragszik ön a kávéházra? — kérdezte az egyik gond.

— Dehogy haragszom. Hiszen magam is kávéházban nőttem fel. Csak magamban mosolyogva gondolom

el, hogyan hódol meg ez a friss, ifju város a Kávéház előtt, amely félig álmosan keleti, félig élénken párisi és boulevardyszerű, egészében azonban teljesen magyar, teljesen honi szellemű. Ön el sem hinné, hogy mennyi akadémikus »vaskalapot« függesztenek fel nálunk a kávéházak fogasaira. Nincs többé vaskalap. Csak kávéház van. Irodalmat, festészetet, színházat, politikát, pöröket, vételt és eladást, börszemanővert, vallási és filozófiai vitákat, mindent, de mindent kávéházban intéznek el. Telefonice. Ha például Kisfaludy Károly feltámadna hirtelen, milyen pompás vigjátékot látna maga előtt. A komoly, nagyképű Pest helyett a kávéházak vidám, vásári Budapestjét.

— Ön tuloz — mondta az egyik gond.

— Nem tulzok, — feleltem — sőt van egy egész határozott sejtelmem. De ne mondja meg senkinek. Adja a szavát reá.

— Adom.

— Én azt hiszem, hogy meg fogom még érni, de ezt csak a fülébe sughatom: »Még királyt is a kávéházban fogunk választani.«

Reveur.

INNEN-ONNAN.

Ö Gonoszság és izetlenség. A norvég költőnek rögzelméje lett, hogy Európát felvilágosítsa a magyarországi nemzetiségi viszonyokról. Aki ilyen mániában szenved, vakon hisz minden adatban, mely az ő megrögzött felfogását igazolja. Erre a vakságra vezethető vissza, hogy kézpénznek vette azt is, amit magyar kézből, ugynevezett hazafias forrásból kapott az elmúlt héten. Ez a hazafias információ telisteli volt olyan szavakkal, aminőket csak a csapszékek rothadt levegőjében termel a mosdatlan száju mokánybercziség. A magyar szellem a magyar viccz sohasem mutatkozott nyomoruságosabb formában, mint abban a levélben, melyet postás kézből továbbított a magyar királyi posta. S aki a trágárságoknak ezt a szemétdombját összehordta, még sietett leleplezni önmagát. Nyilván nemzeti jutalmat vár cselekedetért. Hogy nálunk még az ilyen munka honorálását is várják, ez csak azt igazolja, hogy milyen perverz felfogással bírnak sokan a hazafiságról. Ott, ahol adnak még valamit a jó izlésre, szégyenkeznének azon, hogy akadt magyar állampolgár, még pedig az iskolázottak közül való, akitől ilyesmi is kitelik. S ha az ilyen izlésű ember leleplezi magyar voltát, annak kellene megtörténni, hogy a magyarság megtagadja vele a szolidaritást. Nem közölünk való — punktum. Ez az egyetlen módja, hogy a szégyent reparáljuk. Mert mi lesz velünk, ha az a korcsma-illatu levél bejárja az európai sajtót? Eddig a Björnson írásainak nem sok hitelt adtak. A vádjaira azt felelték, hogy ilyesmi nem telik a magyaroktól. De ezután azt mondhatják, hogy az a nép mindenre képes, amelyiktől ilyen levél is telik. A Björnson gonoszsága nem tudott tehát nekünk annyit ártani, amennyit mi ártottunk magunknak az izléstelenségünkkel.

* * *

○ Milliós házasságok. Amióta a Széchenyi—Vanderbilt nász megtörtént, jóformán hétről-hétre jönnek újabb nagy hírek. Most Hadik Sándor gróf vesz el egy milliárdos asszonyt, aztán egy másik magyar mágnás, majd egy harmadik, egy negyedik és tizenhetedik. Ugy a nyolczvan felé jár már az a hír, hogy

Esterházy Pál gróf legközelebb oltárhoz vezeti miss Dorothy Payne-Whitney-t, szintén olvasatlan milliárdok urnőjét. Egy ilyen büszke hír — sajnos — csak négy-öt napig éldegél, aztán jön a czáfolat völegényi vagy menyasszonyi részről: »az egészből egy szó se igaz«. De hogy a hírek vannak, az jellemző. S nekem ezekről a hírekről eszembe jut egy adoma. Bizonyosan ösmerik, tehát elmondom. Egy gazdag kereskedő utazik a gyorsvonaton Bécs felé. Vele szemben egy elegáns, jól öltözött, borotvált képű ur. Aki bé is mutatkozik:

— Én vagyok a híres Cumberland, a világszerte ösmert gondolatolvasó.

S rövidesen fogadnak is száz forintba, hogy mr. Cumberland kitalálja az utitárs gondolatait. Nehány perczig a szemébe néz, tapogatja az ütőereit, azután megszólal:

— Tehát hallja, uram. Ön budapesti nagykereskedő. A Lipótvárosban lakik. Most Bécsbe utazik bevásárolni. Hitelbe vásárolni fog néhány százezer forint ára árut. Azután hazamegy, fizetéképtelenséget jelent be és csödbe megy. Senkinek se fizet, legfeljebb tizenöt perczentbe egyezkedik ki a hitelezőivel.

A kereskedő nagyot néz. Aztán a zsebébe nyul, kivessz száz forintot és átadja a gondolatolvasónak.

— Ugy-e, uram, már fizet is. Hát mit szól hozzá, menyire kitaláltam a gondolatait?

A kereskedő mosolyog:

— Dehogy. Egy betűt se gondoltam azokból, amiket ön itt mondott.

Cumberland:

— Hát akkor miért fizette ki a fogadási összeget?

A kereskedő:

— Nem mintha vesztettem volna. Csakhogy a jó tanács megér egy százast.

Hm. Nem czáfolat kellene az amerikai lapok milliomos házassághireire. Okosabb volna követni a jó tanácsokat.

* * *

○ Az allensteini tetem. Befejeződött tehát az allensteini dráma. Ahogy kezdődött: vérről. A dolgot magát méltóztattak olvasni a napilapokban. A hősei voltak: Schönebeck ur, az őrnagy, Schönebeckné asszony, az őrnagné és Goeben ur, a kapitány. Karácsony estéjén még vidáman együtt mulattak mind a hárman. (Régebben is mulatgattak együtt és vidáman.) De a szent éjszakán katasztrófa történt. A kapitány agyonlőtte az őrnagyot. Az asszonyt azután bevitték valami elmeógyógyító-intézetbe, mert úgy találták, hogy bolond; a kapitányt bevitték a börtönbe, mert konstatálták, hogy gyilkos. És még egyet-mást kiderítettek a vizsgálóbírák és riporterek. Így például, hogy az asszony hiszterika volt. Hogy a kapitány örülten szerette és mindenben rabszolgája volt az akaratának. Hogy az őrnagy se hideg, se meleg ember volt (mint a legtöbb férj) s hogy a bűnös szerelem egymagában abszolud nem tette szükségessé a megöletését. Hogy a végét is elmondjam a históriának, Goeben kapitány a héten megölte magát. Valami tompa, életlen evőkéssel, amita z ebédjéhez adtak neki, a börtönben elnyiszálta a nyakát. Meghalt. Ő most az allensteini tetem, akiről itt némi szó lesz.

Mert az olvasó azt már régidő óta tudja, hogy az efféle történeteket, legyenek azok akár borzalmasak, akár vidámak, azért szokás újra és újra elmondani, hogy az ember holmi tanulságokat, ugynevezett morálfélét szűrjön le belőlük. Erre kiválóan alkalmas az allensteini dráma. Sőt nemcsak ez, hanem a legtöbb szerelmi és családi dráma. S én ugy látom a dolgot (lehet ugyan, hogy rosszul itélem meg), hogy dráma és tragédia voltaképpen nincsen is az életben, hanem mindig csinálják. Még pedig nem azért csinálják, hogy dráma legyen, hanem azért csinálják, hogy ne legyen dráma. Ugy gondolom, hogy a legbolondabb, a leglehetőlenebb helyzet vagy állapot se okoz semmiféle bajt és veszedelmet, amíg az emberek hozzá nem nyulnak, hogy rendezzék a dolgot. Itt van teszem fel a bűnös

szerellem. Minden második ember bűnösen szeret és bűnösen szeretetik. Itt van a hitvesi hűtlenség. Talán több is a házasságtörés, mint a házasság. Vagy itt van a féltékenység. Mindenki féltékeny: vagy arra, amije van, vagy még inkább arra, amije nincs. S mégis, a dráma a legritkább dolog. Sőt jóformán teljesen ki van zárva, amíg az emberek nem akarnak rendet és világos állapotokat teremteni. A legörületesebb bog vagy csomó nem okoz zavart az életben. „De a legegyszerűbb megoldás igen. Aki belenyugszik abba, hogy vannak dolgok, amiket sohase lehet, de nem is kell bizonyosan tudni, abból sohase lesz drámai hős. De lehet öreg és köztisztelt ember. Am aki a világgosszág felé indul, mindig sötétségbe jut.

Most már eltemethetik az allensteini tetemet.

> **Élő kincsek.** A British Muzeum valami olyan dolgot csinált a minap, ami megint csak az angol észnek a fölséges komolyságából, igazlításából kerülhet ki. Ez a muzeum tudvalevően a világ legnagyobb kincsháza, amit magába foglal, annak az értéke körülbelül egyenlő egy tuczat amerikai mindenféle-királynak az összetett milliárdjaival. A csodák, az unikumok, a féltve őrzött kincsek háza ez a muzeum, amely igazi angol hódítóképeséggel szív fel magába mindent, ami művészetbeli, mesterségbeli, történelmi, vagy pedig kuriózus érték. És most ezzel a muzeummal különös dolog történt. Az, hogy a kincsei közé nem vett fel olyan újabb kincseket, amelyek milliókat érnek és amelyeknek még az említésére is kicsordulna a kontinens minden közös- és magángyűjteményének a nyála. Meghalt Oldham doktor, a híres gyűjtő és őt hiteles Straduarióját ráhagyta a British Muzeumba. Az őt hegedű között van a híres »Toscana« is, az olasz mesternek leghíresebb műremeke. Ez az ajándék milliót ér és ezt az ajándékot a British Muzeum — visszautasította. Nyugodt, higgadt megokolással, de mennyi poézis van ebben a nyugodtságban és higgadtságban. Hogy a hegedű nem muzeumba való, nem üvegszekreny alá, hanem ki az életbe, ott, ahol szabadon énekelhet a hangja, ahol igazi, reális értéké válik hurjain a befektetett tudás, munka és genialitás. A British Muzeumnak nem kellenek a Straduariók, nem a meg nem értésük, hanem éppen a teljes mértékben való megbecsülésük miatt. Az ő helyük a világban van, örök éneklésre, nem mumióvá való merevedésre a muzeum tárlói alatt... Eszünkbe jutnak más muzeumok, ahol könyvekhez, okmányokhoz, adatokhoz csak alig, vagy pedig — ami rosszabb — csak protekcióval lehet hozzájutni. És látjuk, megint csak az angol higgadt szemén keresztül látjuk, hogy mi az igazi feladata az igazi muzeumnak.

○ **Az angyalcsinálók.** Micsoda forrongás volt hónapokkal ezelőtt, mikor egy csomó bábaasszonyról kitudódott, hogy üzletszerűen üzik az angyalcsinálást. Az anyák kétségbeesetten ölelték magukhoz leányaikat, mert felébredt bennük a rettenetes gondolat, hogy nem virágzik-e ott buján a tiltott szerelem, ahol ily könnyedén válhat angyal a gyermekből. S alig telt el néhány hónap a nagy szörnyűködés után, az anyák karon fogják leányaikat s viszik őket a nagy terembe, ahol belépődijak fejében kitanítják őket az angyalcsinálás mesterségére. Mert ami mostanában Budapesten a feminizmus takarója alatt történik, nem egyéb, mint hatóságilag engedélyezett angyalcsináló tanfolyam. A bábaasszonyokat az ilyen dolgokért féllesztendőre elcsukják. De Mme Roussel nem bábaasszony s nem magyar nő, hanem francia. S mihelyt valaki Franciaországból jön hozzánk, arra rögtön ráfognak, hogy francia szellemet és francia kulturát importál. Nekünk semmi kifogásunk Mme Roussel tanításai ellen. Mi ezuttal csak a jogegyenlőség elvét

veszszük oltalmunkba s azt követeljük, hogy a magyar és francia állampolgárok egyforma jogokat élvezhessenek Magyarországon. Az egyenlőséget úgy értelmezzük, hogy a Magyarnek is adassék annyi jog, mint a francziának. S ha Mme Rousselnek szabad az angyalcsinálás mellett országra szóló propagandát csapni, legyen szabad a magyar bábaasszonynak a propaganda megvalósításában segédkezni.

○ **A szeizmográf.** A legcsodálatosabb találmányok közül való a szeizmográf. Hatalmas eszköze a meteorológiának és a geodinamikának. Bámulatos szerkezete a finom érzéknek. Akárhol, tíz- és tizezer kilométer távolságban megmozdul, meginog a föld, a szeizmográf nyomban tudomást vesz róla. Lassu vagy gyors, kicsi vagy nagy, hosszantartó vagy pillanatnyi ingásokkal megmondja, hogy hol volt a földindulás, mikor, milyen távolságban, minő hevességgel, mekkora időig. Megmondja az apparátus, mikor kezdődött a földrengés, mikor végződött, mikor volt erős, mikor gyenge. Szinte megdöbben az ember, amikor olvassa a jelentéseket:

— A meteorológiai intézet szeizmográf-apparátusai ma meglehetősen erős távoli földrengést jeleztek. Távolság 13.000 kilométer. Kezdet: 3 óra, 30 perc, 52 másodperc reggel; legerősebb kilengés 4 óra, 10 perc, 17 másodperc, vége 5 óra, 3 perc.

Az emberben egy pillanatig se támadhat fel a kétség. Ilyen határozottság, ilyen pontosság ellen nincsen appelláta.

Csak egy hibája van a dolognak. Valami roppant nagy hiba. Ezeket a jelentéseket napról-napra olvassuk. A világ összes szeizmográfjai egyre mozognak és inganak és lengenek és folyton földrengéseket jeleznek. Ha kezembe veszem a római lapokat, akkor a római szeizmográfok jeleznek földrengést, a londoni lapokban a londoniak, a párisiakban a párisiak, a bécsiekben a bécsiek. A budapesti szeizmográf is följegez naponként átlag tizennyolcz földrengést, a pétervári is ugyanannyit, a newyorki hasonlóképpen, a pekingi nemkülönb, azonképpen a bombayi is. Hát uram Isten, ennyi földrengés még a világ teremtése óta se volt. Nincs kő kövön e világon, ha a szeizmográf folyton igazat mozog. Pedig hiába minden, mégis a szeizmográf az egyetlen intézmény, amelynek feltétlenül hinni lehet.

SZINHÁZ.

A színházi hét.

— márcz. 6.

Alfred Capus-t olvasni vagy hallani mindig nemes élvezet. A mi trivialitásokkal és vaskos elmésséggel megspékelt croquis-íróink fölött szerényen és izlésesen áll az ő előkelő humora, melyben egy cigarettázó bölcs bonhomiaja érzik meg. Alfred Capus nem nagyképű és nem filozófál, nem vadászsza a formákat és az embereivel szinte több banalitást mondhat, mint sziporkákat. Mert ő okosan tudja, hogy az életben az emberek sem szép paradoxonokkal, sem nagy ostobaságokkal nem erőltetik meg magukat, az emberek egyszerűen és minden utógondolat nélkül tőkfilkők, akik igyekeznek jól enni, inni, sokoldaluan szeretni és ebbeli igyekezetüket minél jobban eltagadni a beszédközzel s minél jobban megerősíteni a cselekedeteikkel. Alfred Capus tehát maga a lefokozott egyszerűség, a hatások, a pontok nélkül való művészet és ha az egyszerűség csakugyan a legnagyobb póz, mint Wilde Oszkár vallja, akkor ő ehhez a művészethez hosszú mesterség árán jutott.

A »Két iskola«, melyet a Magyar Színház mutatott be, ennek a művészetnek a remekműve. Tessék elhinni, hogy nincsen ebben a darabban semmi, de semmi olyan, amit elemezni volna érdemes, amit mások már rutinosabban, mutatósabban meg ne csináltak volna, de azt hiszszük, éppen ebben az igénytelenségben van a vigjáték merészsége és analízálhatatlan voltában az ereje. Mindvégig abban az ingerek, csipősségek, frivolítások nélkül való stílusban van tartva, amelyet zsurnalizmusnak szokás nevezni és amelyben az a fődolog, hogy könnyen lehessen megemészteni s az ember színház után a vacsorához ne vigyen magával semmi izgalmat, semmi mélyebb benyomást, sem fejfájást, sem aggasztó kétségeket a felesége hűségét illetőleg. Mert mindennél fontosabb a jó étvágy, vagy amint az ő emberei mondanák a Budapesten nem szokatlan dialektusban: »fődolog az egészség, uram«.

A dialógusban van az ereje. Nem tanulmányozta Julius Bab-ot, aki egyszerűen és szinte matematikai konstrukciókkal vezeti le a dialógus elméletét s közben megírt egy igen gyengécske darabot. Capus a kényelmesebb módot választotta: megfigyelte az életét, az emberek gyors, pillanatnyi átváltozásait, a hazudozásait, melyek készen lebegnek a nyelvükön s megtanulta, mint a jó esztergályos a mesterségét. Aztán, úgy képzelem, megnézett egy csomó házasságtörésekkel, nagy evolúciókkal dolgozó szindarabot s elgondolta, hogy csak ki kell vonni mindebből azt, ami örökké megismétlődik s örökké új marad, a férj könnyelműségét s az asszony megbocsátását s elgondolta, hogy ebből a két igen könnyű, igen áttetsző motívumból mennyivel egyszerűbb, affektátlanabb vigjátékot tudna írni ő, mint a többiek. A mese készen volt, az alakok éltek, csak össze kellett őket veszíteni, a feleséget a férjjel, az első felvonásban, hogy azután a negyedikben újra kibékülhessenek, miután a férj rájön arra, hogy mégis csak a legbiztosabb szer a korai megöregedés ellen a jó feleség, az asszony pedig rájön, hogy eben gubát cserél, aki férjet cserél. On revient toujours... ezt a tragikómikus nagy igazságot csak francia ember formulázhatta meg ilyen világos egyszerűséggel.

Hogy mi minden történik azután e négy felvonáson belül, annak csak az Isten a megmondhatója, mert a néző azzal van elfoglalva, hogy figyelni s abszolút nem gondolkodik, mint a juhász, ki fokosa nyelére támaszkodik. Semmi sem történik egyéb, mint aminek francia érzés szerint történnie kell: egy kis cocotte-nak kell jönnie, aki a *Mészáros Gizi* nevető varázsával csábítsa el a való férjet s vigye egy restaurantba ebédelni s egy körszakállas, nagyképi *Szirmai Imrének* kell jönnie, aki mint az asszony boldog jövődöbelije ugyanoda megy a menyasszonnyal ebédelni, ahol már amazok ülnek, s elképzeltető, hogy ettől a pillanattól fogva micsoda könnyűséggel robot az akció addig, amíg minden zökkenő nélkül egymás karjába omlik férj és feleség s feleslegessé válik mindenki, aki közbeszorult a kis ügybe, a papa, a mama, a kis cocotte és *Szirmai*. De mesés és alig észrevehető elmésségek vannak a darabban. Teszem a harmadik felvonásban az após és a hűtlén vő egy kis vitór-assaut-t tart, csak úgy, tréfából és a vő egy párszor kaczagva jól hasbaszurja az apóst, csak úgy tréfából. S ekkor az ember önkéntelenül is a kis cocotte-ra gondol, akinek az öreg eredménytelenül udvarolt, de a vő annál eredményesebben. És most azonfelül még hasba is szurja az öreget. Vagy például: a vivás után a tuss alá küldik a békülni készülő férjet. A felesége tele van az urára vonatkozó vágyódással, a férj is alig várja a pillanatot, amikor megint négy szemközt lehet az asszonnyal, az este tele van sejtelmes várakozással, de Alfred Capus a hideg tuss alá állítja a férjet s mi halljuk és az asszonyka hallja, hogyan, zuhog rá a hideg víz az urára. Magyar író aligha fog ilyen izléses iróniával ilyen kényes témát kezelni tudni.

A férjet és az asszonyt *Csontos* és *T. Halmi Margit* játsszák s mint az egész előadáson, úgy az ő játékokon is az a briliáns, fiatalos, fölényes stílus érzik meg, amely csupa hódolatra kényszeríti a kritikust. Annyi elmésség és annyi grácia van kettejükben, amennyit a Magyar Színház főnállása óta sem látott s megértőn könnyűséggel egészítik ki egymást abban, amit a francia általuk kifejezni akar. A többiek: *Vágó*, *Forrai*, *Rózsi*, *Vándori*, *Lóránt*, *Ilma* sem rontják a hatást, éppen csak a rendező gondoskodhatott volna izlésebb etabliozásról. *Salgó* Ernő fordította a darabot virtuóz magyarsággal, amelyben semmi sem veszett el az eredetinek megmérhetetlen könnyűségéből.

Néhány évvel ezelőtt láttunk egy mozgófényképen egy tolonczkocsit, amelyből kiszállt egy magyar királyi rab. Utána pedig kiszállt egy, tíz, száz rendőr, tizedesek, káplárok, őrmesterek, sőt az égből is csupa rendőr potyogott. A dolog most megismétlődik a Nemzeti Színházban, *Fényes Samu*: *Ártatlanok* című darabjában, csak hogy megfordítva. A darabban van egy ártatlan ember és egy nagy butorokocsi tele fegyenczekkel. Van egy főfegyencz, aki hét évig ült börtönben, tizenkét évig élt Amerikában és az egyetlen becsületes vonása az, hogy az ártatlan embernek az apja. Vannak továbbá alfegyenczek, káplár-fegyenczek, tartalékos fegyenczek, sötétben illatozó fegyenczek, akik mind kék zubbonyban járnak és a titkos kéjelgés egy bizonyos nemével fegyenczek. Csak azt nehéz megérteni, hogy miért Ártatlanok a címe ennek a darabnak, mikor a szereplők együttvéve is megérnek hetven-nyolcvan esztendő Illaván. A bünbocsánat és a megértés szép dolog, de azért, ha *Fényes Samu*nak, mint védőügyvédnek ennyi fegyencz fordulna meg az irodájában, minden ártatlanságuk dacára is lánczon tartaná a téntartatóját. A darabnak egyébiránt nemcsak ilyen abszolút anyagi teremtései vannak, hanem vannak benne abszolút gonoszok is, mint például a törvényszéki elnök, aki az erkölcsi világrendet három r-rel ejti ki, van benne egy abszolút anya és egy abszolút leány, aki atyjának, egy abszolút törvényszéki elnöknek makacs ellenzése dacára is szereti az ártatlan fiut. Az egész dráma különben is tele van abszolút igazságokkal és az összes szereplők ajkukon Iheringgel, Jellinekkel és a büntetőjog ujjabb vivmányaiival büszkék rá, hogy ők nem közönséges emberek. Egyszóval, ezek osztálytudatos fegyenczek. A kézenfekvő igazságokat, a bünről, az erkölcsről, a megbocsátásról és a bünbánatról szóló tetszetős elméleteket kellő hangsúlyozással és messze hallhatóan tolmácsolják a Nemzeti Színházban. *Gál Gyula*, *Gyenes*, *Ivánfi*, *Paulay Erzs*, *Cs. Alszei Irma* egyetlen pontosvesszőt sem ugranak át a körmondatokban, de az oktan felindulástól bölcsen tartózkodnak. Csak *Rákosi Szidi* tud ezuttal is az ő előkelően temperált művészetével hatni és *Odry*nak vannak egy hihetetlenül naiv szerepben emberi hangjai. Ő játssza tudniillik az ártatlan fiut, aki azonban nem sokáig túri, hogy egyetlen becsületes ember létre rugják, pofozzák, hanem végre is alkalmazkodik a szerző erkölcsi felfogásához és embert öl. Erre aztán ő is megkapja az ártatlanság liliomkoszoruját.

B—n.

Előleánykiképzési Egylet mint szöv. Gyermekek- és életbiztosító intézet (Budapest, VI., Teréz-körút. 40—42.). Alapított 1863-ban. — F. év február havában 1,555.500 — K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 1,339.500 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében 95.476.85 K fizettetett ki. 1908. január 1-től február 29-ig bezárólag 3,158.400 — korona értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 2,720.300 — korona értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében a f. évben 255.248.18 K és az intézet fennállása óta 12.653.134.09 K fizettetett ki. Ezen intézet a gyermek- és életbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és legelőnyösebb feltételek mellett.

IRODALOM.

Szentek.

*Aufklärener*nek lenni — ennek ma már, hála Istennek, nincs semmi értelme s ha egy szentről a történetírás emberi dolgokat derít ki, abból magából még nem támad semmiféle szenzáció. Tudjuk, hogy a tudomány tudomány, a vallás pedig vallás, azt is tudjuk, hogy semmi közük sincs egymáshoz, — ennek a bizonyosságát pedig még arra se szorulunk, hogy a szenteket lerángassuk az égből. Voltaire a klerikális hazugság ellen blaszfémias hazugságra szorult és meghempergette a domrémy-i szent leányzót a sárban. Anatole France-nak már módjában van az igazság fényűzése, tehát visszahelyezi az égből. A tudományos kutatás nem haragszik és nem huny szemet. Szentek *vannak*, a történetírás dolga, hogy megismerkedjék velük, megállapítsa az ismertető jeleiket, a fajtaikat, besorozza őket a helyükre. Anatole France megállapítja Jeanne d'Arc-ról, hogy szent, mert megvannak benne azok a tulajdonságok, amik a szentet teszik, — többek közt például, hogy nagyon nyakas. Ezt és a többit tudván, semmi szükség pamfletet írni róla.

Semmi szükség és tulságosan könnyű ahhoz, hogy érdemes legyen. Jeanne d'Arc-nál előkelőbb szentekről is megírták már a magukét esztétikusok, történetírók és elmeorvosok. Nem volna tehát semmi értelme annak, ha Anatole France könyvében egy legenda *czáfolata* volna a hivatalos tudomány és a józan fölvilágosodás szent nevében. A *Putois* írója igen jól tudja, hogy a legenda nem rossz-akaratu, czélzatos koholmány, hanem a néplelekből nőtt vadvirág, tehát természetes módon támadó valami. Ezt tudomásul kell venni s akkor tudományos pontossággal föl lehet bonczolni anélkül, hogy el kellene taposni a benne levő poézist. Csak tudni kell a poézistől, hogy mi, és szigorúan meg kell különböztetni a valóságtól.

Az a fölfedezés, hogy a babonák ellen nem más babonákkal s a sötétség ellen nem zajjal, hanem csakis tudással és világossággal lehet harcolni, nem Anatole France-é, de a harcznak ezt a módszerét ő fejlesztette a legtökéletesebbre. Sok írása szól legendákról és a hozzájuk fűződő hazugságoknak ellenállhatatlan csapásokat oszt anélkül, hogy a poézis csipkefinomságain a legkisebb csorbát ejtené. Azt hiszem, hogy még eddig a világirodalomban sohase fejeztek ki gondolatokat vagy tendenciákat olyan láthatatlan finomságu, szinte immateriális, de teljesen félreérthetetlen módon, mint az Anatole France krisztuskori novelláiban, vagy a *Riquet gondolatai*-ban. Sehol egy elejtett szó, sehol egy gunyos megjegyzés, amely elárulná, hogy az írójuk nem hisz bennük és mégis az egészen keresztülcsillag két megértő, megbocsátó szem, s az ember azt se tudja honnan, megérti, hogy a mennyország csakugyan tele van szentekkel és igen-igen boldogságos hely, — szinte kár, hogy csak diszlet és tulajdonképpen nem is exisztál. Minek tehát megtagadni egy szegény vértanútól, hogy benne lakozzon?

Anatole France könyvének az a tendenciabeli jelentősége, hogy *voraussetzungslos*, tehát tulajdonképpen tendencia nélküli is: Az igazságnak semmi irányításra és fölfegyverezésre sincs szüksége: a helyét a hazugsággal szemben és az erejét a harcra egyformán megadja az, hogy igazság. Hideg igazságossággal kiderítvén, hogy mit kell tudnunk az orleansi szüz isteni küldetése, hadvezéri tudománya és privát életviszonyai felől, minden tudatos tendencia nélkül természetes, hogy például a hallucináció nem fér meg az isteni szózáttal egy csárdában. Ez a könyv nem tagad, csak megállapít. Tudományos magyarázatát adja a tetteknek és az eseményeknek s eközben nyugodtan megállapítja, hogy Jeanne d'Arc szent volt. Hallucinációjai

voltak, vallásos extázisban volt; óriási szuggesztív hatással volt a tömegre, makacs volt, a félelmet nem ismerte, hitt a küldetésében és végül máglyán halt meg, — akinek ezek tulajdonságai, az szentnek neveztetik.

Ez a könyv, semmi kétség, egyházzellenes, mint minden, ami tudomány. És hatalmas ellensége az egyháznak, mert *csak* tudomány. Nem *vitairat*. Aki embereket és korokat megért, — és hogy lehet másképpen írni Jeanne d'Arc-ról? — annak tudni kell, hogy a vallás és a tudomány harcza nem egyszerűen nézetkülönbségekről való vitatkozás, hanem a babonákhoz kötött materiális érdekek küzdelme a haladásához kötött érdekek ellen. Vannak hatalmas lények, amelyek csak a sötétségben tudnak megélni, s ezeknek hiábavaló dolog a világosságról való prédikálás.

Akik ezt nem tudják, azok az egyház intim ellenségei: a reform-katolikusok. Van valami szánalmas abban a látványban, mikor felnőtt emberek akarják a szentháromság tanát tudományosabbá tenni és kéri a pápát, hogy a természettudományok szerint szórja ezentul a villámokat. A pápa természetesen rájuk dörög, átkokat szór és így cselekedvén, sokkal inkább igaza van, mint a támadó professzor uraknak, mert tudja, hogy az egyház nem alkudhatik a tudományokkal, azok se az egyházzal. Ha jól meggondoljuk, teljesen fölösleges dolog volt a Kopernikkussal való megalkuvás is, mert aki hívó, annak éppen olyan mindegy, hogy melyik csillag kering a másik körül, mint az, hogy az orleansi szüz hisztériában szenvedett-e, vagy más betegségben, vagy erkölcsös volt-e, vagy csaló, — vagy hogy egyáltalában élt-e valaha a világon. Aki nem hisz, annak semmi keresnivalója az egyházban, aki hinni akar, annak nincs joga tudományos logikát keresni a legendákban. A vallásosságnak, szentségnek, apostolságnak a lélektana igen érdekes, emberi és szép tudomány, — de csak annak a számára, aki elfogadja tudományak.

Nem alkudozás, nem visszaátkozás, hanem a tudományos megismerések keresése a haladásért való harcz egyetlen hasznos módja. Ezért nincs semmi köze a haladáshoz se a reform-katolikuságnak, se a szentekről szóló pamfleteknek. S ezért nagy esemény messze az irodalom czirkulusain túl is az olyan írás; mint Anatole France *Jeanne d'Arc*-könyve, aminek a jelentőségét nem meríti ki, sőt meg se közelíti annak a megállapítása, hogy irodalomnak is, tudománynak is nagyszabású, gyönyörűséges, klasszikus. Az ilyen könyv *cselekedet* s minden nagyszerűsége mellett ezért a legnagyobb.

Florestan.

Múlt és jelen. Ezzel a címmel adta ki verseit *Köveskúti* Jenő. A felületes érzések és mindent megverselések mai világában ez a kötet figyelemreméltó komolysággal és értékkel emelkedik ki a verseskönyvek közül. Komoly, férfias érzéseket érzünk együtt a költővel, megvan benne az igazi poétának az a tehetsége, hogy bele tud bennünket csalogatni, ringatni a hangulataiba. A beszéde rendkívül intelligens, anélkül, hogy vesztené a színeiből, a kifejezései korrektek és ha a költészetén itt-ott megérzik Petőfi és Heine hatása is; azért mégis egészen külön költői egyéniség *Köveskúti* Jenő. Van külön világlátása, van mondanivalója és mindehhez van kifejező, szép magyar nyelve is. Aki szereti az igazán érzett és becsületes lélekkel elmondott költeményeket, az vegye meg ezt a kötetet, amelyet a Pallas részvénytársaság adott ki Budapesten.

Párisi levelek és tanulmányok. *Arányi* Miksa dr., évek előtt a fővárosi társaság egyik ismert és kedves tagja, aki most előkelő pozícióban Párisban él, e cím alatt adta ki tárczáit, leveleit, gazdasági, politikai és társadalmi cikkeket, amelyeket a francia fővárosból írt *Az Újság*-nak. A vaskos, szép kötetben

szó van mindenről, ami négy év óta Párisban történt, forró premiér-esték, gazdasági szenzációk, külpolitikai pikantériák, boulevard-alakok és típusok, új, érdekes könyvek, zszurnaliszta-pletykák, filozófiai viták, találmányok, léghajós-utazások... Arányi dr. rendkívül kellemes csevegő és sok érzelme van témáinak megválasztásában is. Amit elmond, az mindig érdekes és tanulságos. Az írása egyszerű és keresetlen; úgy ír, mintha kellemes társaságban, félhomályban, öblös karosszékben ülve mulattatna egy művelt, uri társaságot. A könyv ára 3 korona.

Művészet.

A Műhely.

A zsufolt galériákból, a lélektelenül összehalmozott nagy kiállításokból menekült ki egypár művésznök és csoportba verődtek és Műhelynek nevezik ezt a csoportosulást. Értelmes kiállítást csak kis méretekben, de válogottan jó dolgokból lehet rendezni, ezenfelül pedig az is bizonyos, hogy a képeknek bele kell jutni természetes elemükbe, a berendezett, az otthonos szobába, hogy olyanokul mutatkozzanak, amilyenek valójában: ime, a Műhely emberei ezeket az igazságokat ismerték fel és ezért verődtek össze olyan módon, hogy a lakás berendezéséhez szükséges minden művészi munkára akadjon köztük alkalmas művész, továbbá, hogy kis kiállítások rendezésével kedvező körülmények között mutathassák be magukat a közönségüknek. Talán nem is kedvező körülményeket keresnek, inkább őszinte és igaz körülményeket, módot keresnek arra, hogy a publikumot ne kelljen önkénytelenül félrevezetniük, mert eddig úgy volt, hogy a magányosan, vagy rideg kiállítási milióban bemutatott butor, vagy kép, vagy szobor egészen másképpen hatott, mondhatnám becsapó hatással volt a publikumra s a galéria zürzavarában tetsetős holmi otthon rettettenesnek tűnt fel. A lakás mint egységes műalkotás és az egyes műtárgyak elhelyezése ennek a magasabbrendű egységnek a keretében: ez a Műhely programjának vezérlő motívuma s ezenkívül a lehető olcsóság, hogy megszűnjék az a babona, hogy a művészet drága és csak a gazdagok számára van.

Az első kiállítás az Uránia helyiségében, ebben a rémes formájú és világitásu üzletben meglepő szellemességgel van berendezve. Tátray építőművész terve szerint Bobitsch Artur végezte az installációs munkát és sikerült elérniök az elérhető legnagyobbat: a kiállítás helyisége nyugodt, nemes művészettel kifestett polgári szobákká alakult át. Tökéletes iparos munka a kiállítás másik nagy értéke. Hosszu és Mocsay asztalosmesterek, Imregh és Ludvig lakatosmesterek a tartósság és a férfias, nyugodt erő hatását adták bele lelkes munkáikba éppen úgy, mint a kassai javítóintézet asztalos és bőripari növendékei, a gödöllői szőnyegtelep és a Dékányi-féle csipkét készítő kitünő leányok. Dékányi mester a legfinomabb színekkel dolgozik ezuttal is és új, felvidéki eredetű motívumokkal frissítette fel a magyar csipke gyöngéd művészetét. Olcsó és szép bőrintarziás tárgyakat, valamint stilusos keramiát tervezett Lakatos Artur és nobilis vert vörösréz tárgyakat Dósa és Fejérkuthy. Vannak itt poétikus szőnyegek Krieschtől, Lakatostól, Undi Mariskától és Nagy Sándortól, gyönyörű üvegfestmények Mayböhm Károlytól, a Muhics Sándor és Lakatos Artur kartonjai után készültek és ezüstveretes kazetta Muhicstól és mindez organikusán el van helyezve lakályos szobák intim miliójában.

Dósa és Fejérkuthy egy palisander uriszobát, egy szellemen megoldott garçonszobát és egy könnyed, elegáns

leányszobát állítottak ki. A Lakatos Artur kétszobás polgári lakásában különösen az ebédlő igen erős és az első helyiségben, egy amatőr gyűjtő céljaira elképzelt képtermében Tátray mutatta meg, hogy pár egyszerű architektónikus formával és husz cserép sárga tulipánnal derék művészetet lehet csinálni.

Az interiőrökben Rippl-Rónai, Fényes, Vaszary, Grünwald, Ferenczy, Szinyei-Merse, Márffy, Gulácsy, Rudnay és Lakatos képei vannak elhelyezve és talán az a leghízelgőbben jellemző erre a kiállításra, hogy ezek a képek igen jól érzik magukat a kis szobák színes, puha, virágos intimitásában.

Déry Kálmán. Ismeretlen név és valami nagyon ismert ezután se igen lesz. Déry Kálmán régtől fogva Münchenben él és most egyszerre felfedezte őt a drusszája, a Könyves Kálmán a mi számunkra is, illő tehát, hogy a visszatérőt szíves örömmel fogadjuk és a felfedező műintézetet elismeréssel honoráljuk. Még egyszer: ismert nevű bajosan lesz ez a derék festő, hiszen a szép rózsaszínű, papírból kivágott és barna szoszba beragasztott aktok, valamint a mozgalmasan naturalisztikus csendéletek, de sőt a szintelen tájkép ugynevezett széles kezelése sem szenzáció már nálunk. Részint jobban tudják az ilyesmit az itthoniak, részint már régen tudnak rajta s így az idegenbe szakadt magyart alighanem későn fedezte fel a Könyves Kálmán a mi számunkra.

HETI POSTA.

Versek. Sz. K. Dehogy használhatók. A legrettenetesebben lapos, hétköznapi ügyek. Tegye le a lantot.

N. Z. Közre fogjuk adni, csak türelem, mert nagy a sor előtte.

Köd. Hogy a gondolkozóbaesés után ennyi ideig késett a válasz, az annak a jele, hogy bizony nem tudtuk elhatározni magunkat a közlésére.

Köd. Az Istenért, be ne küldje újra!

Megint egy: Köd. Mikor alig várjuk már a tavaszt!

Erős kritika. Még a gyöngét sem állja ki.

A művész szerelme. Bizony, ez »poétikailag nem konvenial«. Prototipusa azoknak a hazug verseknek, amelyekben a szerzőjük maga hisz legkevésbé.

f. Ezuttal a fordítás sem vált be. De mindig szívesen látjuk, ha néha a véna nem is bírja.

P. B. Nagyön el vagyunk látva ilyen dolgokkal és csak a legjavát válogathatjuk ki. Ezek pedig még a közép mértéken is alul maradnak. Küldje be őket az említett lapoknak.

ó. — n. A levele annyira csunya, kaján lelkületre vall, hogy szinte kedvünk volna elküldeni annak, aki ellen áskálódik. Hogy mégsem tesszük meg, annak az oka részben az, hogy önt nagyon fiatalnak véljük, részben pedig az, hogy nem akarjuk a vidéki költői viszonyokat egy újabb párbajjal még viharosabbá tenni. Az ön magabecsülését jellemzi az a vallomása, hogy idáig négyféle néven ostromolta lapunkat, hogy talán majd sikerül, ha egyik névvel nem, hát a másikkal. Ez már szinte a larvatasság fogalmát közelíti meg, de amint láthatja, bennünket nem lehet felültetni semmiféle vignettával, ha a palaczkban löre van. A csunya hang, irigykedő levélhez csatolt verse épp olyan csapnivalóan rossz, mint amilyen jó az, amelynek fenekedő dühvel nekitámad. Nem akarunk ilyen hangokat hallani!

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Ruhák a legszebben tisztítatnak és festetnek Haltenberger Béla ruhafestő-gyárában Kassa. Alapítási év 1810.

Ideális szer a fogak és a száj tisztántartására és azok egészségének megóvására a Brázay-féle Kalogén sóborszesz-fogkrém. Rendes használat mellett még a legelhanyagoltabb, megsárgult vagy barna fogaknak is szép fehér színt és csillogó zománcot kölcsönöz. A Kalogén szerencsés összetételénél, de különösen sóborszesz-tartalmánál fogva fertőtlenít a fogakat és a szájüreget.